

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Alternativní směr protidrogové politiky

Bakalářská práce

Autor práce: Filip Prášil
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové

2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Filip Prášil**
Osobní číslo: **U1282**
Studijní program: **B6731 Sociální politika a sociální práce**
Studijní obor: **Sociální a charitativní práce**
Název tématu: **Alternativní směr protidrogové politiky**
Zadávající katedra: **Oddělení sociální práce a sociální politiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Sociální práce se setkávají s negativním dopadem užívání drog. Moje práce se bude týkat prevence s důrazem na maximální eliminování rizika spojeného s experimentováním psychoaktivními látkami u jedinců z běžného sociálního prostředí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oddělení sociální práce a sociální politiky

Datum zadání bakalářské práce: **6. února 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. března 2015**

L.S.

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.
ředitel

Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Chotěticích, dne 5. 3. 2015.

Filip Prášil

Abstrakt

PRÁŠIL, Filip. *Alternativní směr protidrogové politiky*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Bakalářská práce „Alternativní protidrogová politika“ popisuje současnou drogovou problematiku z důrazem na prevenci. Zabývá se možnostmi využití psychoaktivních látek a odborné pomoci při tomto využívání. Možnost odborné pomoci by snížila riziko experimentování s psychoaktivními látkami. Hlavním cílem práce je zjistit postoj experimentátorů k psychoaktivním látkám, jakožto možnému, společensky akceptovatelnému nástroji osobnostního nebo duchovního rozvoje.

V teoretické části ověřuji hypotézu na základě odborných literárních pramenů. Obsahem teoretické části je popis společenské situace s navazujícími problémy v sociální sféře, vybraných výzkumů, historického kontextu; a nástin opěrných bodů pro ideu alternativní protidrogové politiky. V metodické části hypotézu ověřuji kvantitativním výzkumem mezi uživateli psychoaktivních látek. Obsahem metodické části se stal sběr a interpretace dat z dotazníkového šetření. Cíl práce byl dosažen, formulované předpoklady byly vyvráceny nebo ověřeny. Zjištěné výsledky mohou být zdrojem informací při diskuzích o změně protidrogové politiky, což je aplikačním cílem této práce.

Klíčová slova: psychoaktivní látky, protidrogová politika, prevence harm reduction

Abstract

PRÁŠIL, Filip. *Alternative antidrug politics*. Hradec Králové, 2015. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové. Leader of the Bachelor Degree Thesis: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

This bachelor work "Alternative antidrug politics" describes contemporary drug problems with the stress of the prevention. It applies of the utilization of the psychoactive substances and technical help by this utilization. The possibility of the technical help could decrease the danger of the experimenting with the psychoactive substances. The main aim of this work is to determine the position of experimentalists to psychoactive substances as possible socially acceptable tools for personal or spiritual development.

In the theoretical part of my work I verify the hypothesis on the base of technical literal sources. The contents of this theoretical part is the description of common situation with the problems in the social sphere, the surveys and the historical context; and the outline of the supporting points for the idea of alternative antidrug politics.

In the methodical part I verify the hypothesis by the quantity survey between users of psychoactive substances. The contents of this methodical part is the collecting and interpretation things from the questionnaire. The aim of the work was achieved, the formulating assumptions were checked and disproved. The finding results might be the source of information at the discussion about the change of antidrug politics, which is the application aim of this bachelor work.

Keywords: psychoactive substances, antidrug politics, harm reduction

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	11
1.1 Psychoaktivní látky jako celospolečenský problém	11
1.2 Způsob současné prevence	15
1.3 Bilance úspěchu současné protidrogové politiky	17
1.4 Faktory zapříčiňující neúspěchy současné politiky	19
1.5 Sociální dopady současného právního nastavení	23
1.6 Možné oblasti využití psychoaktivních látek v sociální sféře	25
1.7 Řešení problému spojením spirituální potřeby s tradicemi	28
1.8 Historie a tradice	31
1.9 Novodobé pokusy	35
1.10 Na čem stavět a s jakými problémy	40
1.11 Jak by měla pomoc vypadat	47
2 Metodická část	52
2.1 Metodologie průzkumu	52
2.2 Výzkumné předpoklady	57
2.3 Popis výsledků výzkumu a dílčí shrnutí k předpokladu č. 1	58
2.3 Popis výsledků výzkumu a dílčí shrnutí k předpokladu č. 2	64
Závěr	66
Seznam použité literatury	68
Seznam tabulek	71
Seznam příloh	72

Úvod

*Zeptal jsem se onehdy bližního, zda je na drogách závislý:
„Samozřejmě, byl jsem na nich závislý vždy - tedy i předtím, než
jsem je okusil, neboť bez jejich pomoci bych si své vědomí
nedokázal posunout do sfér, které chci vnímat. Až budu moci
posouvat vědomí vůlí, pak teprve na nich závislý nebudu.“*

Při své dobrovolnické práci jsem se nechtěně stal také součástí protidrogové osvěty, neboť klienti sociálních služeb se mnou na toto téma hovoří, nebo jen chtějí sdělit své zážitky. K tomuto problému je dostatek materiálu vydávaného státními i neziskovými organizacemi. Setkávám se však s lidmi, kteří spolu s užíváním drog prošli složitou životní cestou, a někteří tvrdí, že je mylné právní určení všech nezákonných drog do jedné skupiny, tedy jako ilegální psychoaktivní látky (dále PL) a jejich používání mylně označováno jako jejich zneužívání. Toto své tvrzení zdůvodňují tím, že v drogách je rozdíl, část jich lze za určitých podmínek využít. Dále se mám možnost setkat s lidmi, kteří zkusili jen oblast drog označovaných jako psychedelika, v takovém případě se vždy jednalo o lidi, kteří byli bez problémů v žádoucích společenských pozicích začlenění, a užití těchto látek hodnotili i s časovým odstupem jako využitelné pro osobnostní nebo spirituální růst. Lidé, s kterými dlouhodobě žili v nějakých sociálních vztazích, v souvislosti s jejich užíváním, podle jejich slov nezaznamenali problém. To využití, jak obě skupiny říkají, může být v životě zásadní - nejen zdrojem hlubokých transcendentních prožitků, ale mohou pomoci k porozumění našich životních situací, nebo ke zkušenosti vidět svět i sebe jaksí očima druhých, což vnímají jako obohacující faktor svého života.

Naše společnost vnímá užívání PL jako nežádoucí a problémové, přesto je užívání mezi populací rozšířené, což je určitou disproporcí mezi právními předpisy a tendencemi uživatelů. Je možné, že tato disproporce má vliv na negativní sociální dopady užívání PL z důvodu absence odborné pomoci při experimentování, společenským odsouzením uživatele i morálně neopodstatněnými právními postihy. Protože se můžeme setkávat s informacemi, jak PL byly nebo jsou využívány

jinými společenskými kulturami a subkulturami, v kterých není s využíváním problém, vyvstává otázka, zda temné stigma uvalené na PL v naší společnosti není jeden z důvodů, proč mají za následek v sociální oblasti problémy. Tato otázka je důvodem, abych věnoval svojí práci tomuto tématu, pokusil se hledat řešení změny pojetí a vztahu k PL, a jejich případné začlenění do naší společnosti tak, aby se minimalizovala rizika spojené s užíváním.

Tématem mojí práce je alternativní protidrogová politika. Chci nabídnout nový směr v protidrogové politice, neboť stávající myšlenka striktní prohibice, s určitou tolerancí pro závislé, selhává. Ve společnosti převládá pocit, že problémy se šíří, je zásadně ohrožena mládež. Dále vznikají sporadické názory, zda oficiální protidrogová politika není předmětem populizmu nebo skrytým záměrem organizovaného zločinu.

Sociální pracovníci se setkávají přímo s negativním dopadem užívání drog. Moje práce se bude týkat prevence s důrazem na eliminování rizika spojeného s experimentováním psychoaktivními látkami u jedinců z běžného sociálního prostředí. Současnou státní politikou je vytvářeno nebezpečné prostředí, kdy jednotlivé psychoaktivní látky jsou řazeny jako stejně nebezpečné, bez myšlenkové tendence jejich využití, což znemožňuje odbornou pomoc při experimentálním užívání. Tím je riziko pro určité procento populace uživatelů zbytečně vysoké a může mít negativní sociální a zdravotní dopad.

Vycházím z teorie, že je nedostatečná právní terminologie užívající pouze výraz „zneužívání“ avšak nikdy ne využívání. Z tohoto hlediska je potřebný vědecký výzkum pro vytvoření fungujícího prostoru pro využití a především potřeba detabuizování celospolečenské i odborné diskuze na toto téma. Mým přesvědčením je, že vědci mají právo na výzkum, zvláště když zákaz se může jevit jako politicky účelový. Chci přispět k podpoře diskuze na toto téma, neboť jsem přesvědčen, že společnosti liberalizující změna prospěje.

Ve společnosti obecně, ani v právním kodexu, neexistuje povědomí hranice mezi využitím a zneužitím. Definici zneužívání jako „nadměrné užívání“ (Juráková, 1999, s. 7), pokládám za nedostatečnou, což chápu jako jeden z důvodů drogového problému a s tím spjatého odtržení PL od jejich dějinného statusu, který PL

doprovázel zřejmě po celou existenci naší lidské civilizace. Využití PL lze vysvětlit jako užití PL pro vlastní introspekci nebo navození předpokladu jiného úhlu nazírání světa, prožitků, osob; za účelem obohacení svého života novým poznáváním, prohloubení empatie, kreativity nebo relaxace, aniž by tím významně utrpěla vlastní životní aktivita nebo by byl zřejmý jiný zásadní negativní dopad, zejména v sociálních vztazích a na zdraví.

Ve své práci nejdříve popíši problém a zhodnotím dosavadní snahu o jeho řešení. Dále nastíním dějinnou roli PL a zkusím nalézt opěrné body, sloužící jako fundamenty pro novou strategii protidrogové politiky. Zmíním i některé výzkumy, které se již využitím PL zabývaly a vyčlením z nich myšlenky či závěry, které podle mne mohou přispět pro zmírnění negativních dopadů užívání PL.

Hlavním cílem je zjistit postoj experimentátorů k PL, jakožto možnému, společensky akceptovatelnému nástroji osobnostního nebo duchovního rozvoje, což může být podnětem pro změnu protidrogové politiky.

Vývod z teoretické části ověřím dotazníkovým šetřením, zpracovaným v metodické části. V šetření komparuji data uživatelů PL z běžného sociálního prostředí. *Aplikačním cílem je získat informace o využitelnost PL pro případnou legislativní změnu.* Pokud se šetřením potvrdí vývod z teoretické části, získá se tím motiv a argument pro otevření diskuzí, zda je žádoucí právní, politická a společenská změna protidrogové politiky, z důvodu eliminování neblahých důsledků užívání dosud ilegálních PL. *Práce bude umístěna na vhodných webových stránkách.*

1. Teoretická část

1.1 Psychoaktivní látky jako celospolečenský problém

Drogová problematika se stává stále větším problémem lidské civilizace. Trestná činnost spojená s konzumací psychoaktivních látek zejména u mladé generace, nutí společnosti věnovat tomuto problému zvýšenou pozornost a hledat optimální řešení, jak výskyt tohoto jevu kontrolovat. (Juráková, 1999) Podle odhadů vyzkoušelo konopí někdy v životě 77 milionů dospělých Evropanů (15–64 let), v Česku, dle Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti, vyzkoušelo konopí 42 % šestnáctiletých, užití konopí v posledním roce uvádí 16 % mladých Čechů (ve věku 15–34 let). Odhad denních uživatelů konopí je 36 000 (0,5 % české populace ve věku 15–64 let), uvádí vedoucí Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti Viktor Mravčík. Nejčastější nelegální drogou, která se v Česku užívá, je marihuana. Zkušenost s ní má 28 procent dospělých. (Evropská zpráva, 2013, s. 1)

V posledních letech proto probíhá na světě někdy velmi vzrušená debata mezi těmi, kteří na základě některých toxikologických údajů prohlašují, že neexistují žádné měkké drogy a těmi, kteří by naopak uvítali liberalizaci užívání látek, považovaných z hlediska jejich účinků za neškodné. (Bergeret, 1995) Proto je třeba zmínit některé názory na čtyři základní otázky.

První otázkou je, zda klesne po dekriminlizaci PL trestná činnost. Na tuto otázku odpovídá Zábranský: „Nelze dost dobře odhadnout, sníží-li se počet trestných činů, spáchaných pod vlivem nelegálních omamných látek, a to zejména proto, že jejich počet není (a nikdy nebyl) v rámci pilotních pokusů, z nichž tento materiál vychází, dost přesně znám. Jisté pochybnosti jsou na místě i u metodiky, kterou provádí Národní protidrogová centrála. Výrazné snížení však lze očekávat v oblasti trestných činů, páchaných za účelem obstarání si prostředků na drogy“. (Zábranský, 1997, s. 45) Z toho vyplývá, že kriminální činnost spojená s PL je právě především důsledkem jejich kriminalizace. Zábranský spojení samotného principu konzumace

s automatickým vytvořením kriminálního chování odmítá: Na první pohled se zdá očividné, že některé drogy zločiny přímo „způsobují“. V posledních letech si tuto pověst vydobyl kokain, v šedesátých letech a sedmdesátých letech jí měl heroin a ještě předtím marihuana. Je možné, že kokain k této pověsti přišel stejně nezaslouženě jako látky před ním. „Rozhodně zatím neexistuje žádný signifikantní důkaz, že by intoxikace nelegální drogou prolamovala bariéry a zvyšovala ochotu páchat trestné činy – jiným slovy, že by ke spáchaným činům, které např. registruje naše policie, nedošlo i bez této intoxikace, resp. že intoxikace nebyla nesouvisejícím jevem a rozhodnutí k zločinu samo nebylo způsobeno jiným faktorem – například finanční nouzí, do které se každý závislý dříve či později dostane.“ (Zábranský, 1997, s. 17)

Druhou otázkou je, kdo jsou převážně jejich uživatelé. Juráková třídí uživatele do dvou hlavních skupin: Jedni jsou lidé úzkostliví, citově nezralí, je pro ně typická malá psychická odolnost při neúspěchu, velikášství, sebepodceňování, osamocení, pocit viny. Tyto vlastnosti směřují k senzitivnímu typu osobnosti, (tzv. introvert), který nedokáže uvolnit své emoce činem, není schopen na silné citové prožitky odpovědět přiměřenou reakcí. Při pocitu nedostatečnosti má současně o sobě vysoké mínění, že je v ledačems schopnější než druzí, že to však pro svou ostýchavost nedovede uplatnit. Rád se přátelí s druhými a rád by byl mezi nimi oblíben. Pro své vlastnosti však není většině lidí sympatický. Je tedy zřejmé, že má mnoho důvodů ke konzumaci PL. Ty v něm uvolňují zábrany a on je schopen chovat se jako druzí. Opakem uvedeného typu a zároveň druhou skupinou potenciálních konzumentů jsou lidé zaměřeni navenek, kteří mají rádi jiné lidi, dobře s nimi vycházejí a snadno se s nimi přátelí (tzv. extrovert). Ve společnosti se aktivně účastní zábavy, ale mnohdy neskryjí samolibost a vychloubačnost. Tito lidé se snadno stávají toxikomany, protože se rádi stýkají se sobě rovnými společenskými, ale lehkomyšlnými lidmi. (Juráková, 1999) Na základě tohoto popisu skupin uživatelů jsou tedy vtaženi k PL ohroženi všichni. Mimo zmíněné důvody k užívání může být i revolta: „Navíc je klinicky dokázáno, že toxikomanské vzrušení osobnosti částečně spočívá i v možnosti celkem snadno překročit zákaz.“ (Bergeret, 1995, s. 13) Evans zmiňuje kritické hledisko doplňující Jurákově popis, podle něj mají drogy také moc pokořit, zotročit a zničit každého, kdo k nim

nepřístupuje s krajním respektem a krajní obezřetností, (Evans, 2003, s. 21) což vyvolává otázku potřeby odborného průvodcovství.

Třetí otázkou je popsání důvodů pro užívání, avšak to je těžké, neboť málokterá oblast lidského konání je zaplavena tolika mýty, polopravdami a mystifikací. Goodyer tvrdí, že málokde tak snadno vítězí emoce či ideologické postoje nad pragmatickým a věcným řešením problému. Kritický rozum či vědecké zkoumání drogového fenoménu je obtížné; v zásadě se na něj vůbec nedostane, a pokud přeci, pak musí téměř pravidelně čelit ideologickým frázím moralizování a předsudků. (Goodyer, 1998, s. 12). Navíc lidé se takřka bojí o drogách mluvit. Drogy se stávají jedním z těch témat, kterým se lidé snaží raději vyhnout. Diskuze o ilegálních látkách vystavují diskutujícího riziku, že se na něj bude pohlížet jako na nějakého podivína. (Evans, 2003, s. 13) V tomto ohledu míním, že téma užívání PL musí být detabuizováno, musí být umožněny kontroverzní diskuze a přiznání si, že drogy se k lidem váží celou lidskou historií, a tedy není ostudné přiznat, že naprostá většina z nás drogy užívá a užívat chce. Je třeba zmínit označení drogy podle komise znalců WHO. Podle WHO je drogou jakákoliv substance, která je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí. (Juráková, 1999)

Inklinaci k PL lze vysvětlovat též neurologicky, věda však podle Evanse dosud není schopna uspokojivě vysvětlit většinu toho, co se v lidském mozku děje. Výzkum začíná ukazovat, že naše nálady a pocity jsou zásadně ovlivněny chemickými procesy odehrávajícími se v našem mozku a těle. Psychologické hledisko vysvětluje Evans následovně: Dnes již například víme, že intenzivní tělesné cvičení odstartuje chemické změny působící na centra radosti našeho mozku, což vysvětluje, alespoň do jisté míry, euforii, kterou lidé zažívají po náročném tréninku. Mnozí z nás jsou připraveni investovat čas a energii do toho, abychom se cítili dobře, což platí nejenom o jídle a pití. Na základě všech těchto nových poznatků usuzujeme, že pro lidské bytosti je zcela normální, pokud chtějí experimentovat se svými náladami a když se snaží odreagovávat od únavy ze sebe samých. Je to jedna z našich vlastností, charakteristik našeho živočišného druhu. „Určitá část lidských bytostí, a snad je to většina, se rodí s potřebou experimentovat. Každý z nás zakouší zvědavost a někteří z nás jsou ochotni riskovat, pokud je to třeba, v zájmu posunování hranic poznání. Podíváme-li se na technologii, kterou dnes pokládáme za samozřejmost, uvědomíme si, že je do posledního kousku plodem myšlenky

nějakého člověka, který si s ní pohrával a prováděl experimenty. Tahle vlastnost je jednou z největších lidských předností, díky níž se odlišuje doslova od všech ostatních příslušníků živočišného světa. Proč jsme tedy věnovali tak málo času a tak málo úsilí, snaže pochopit, proč jsou lidé tak fascinováni změnou svého vnímání? Proč jsme se nepokusili o téhle velmi obecné lidské snaze dozvědět víc? Proč tak rychle odsuzujeme tak velké množství lidí jenom proto, že se snaží vyvolat změny ve způsobu, jakým vidí a zakoušejí okolní svět? Nemůže to být jenom proto, že jsme přesvědčení o nebezpečnosti drog. Nebezpečná je celá spousta věcí – od horolezectví až po běžné řízení auta, přesto tyhle činnosti nestavíme mimo zákon. Není to až puritánská morálka, což nás činí slepými k této zajímavé a důležité sféře lidského zájmu a co nás nutí bojovat veškerými prostředky proti tabu, proti kriminalizovaným drogám? Neignorujeme tak velkou část naší lidské přirozenosti, neodsuzujeme ji, aniž bychom jí porozuměli? Pokud tomuto aspektu lidské bytosti neporozumíme, budeme se stále jen tápat a nořit se hlouběji do problémů, které jsme si sami způsobili.“ (Evans, 2003, s. 87)

Čtvrtou, poslední otázkou je stupeň nebezpečnosti konkrétních PL a důvod pro jejich členění na legální a ilegální. Lidé se často domnívají, že když je droga ilegální, musí být zákonitě nebezpečnější než ta legální. To ale vůbec není pravda, i když mezi legálními a ilegálními drogami je několik zásadních rozdílů. Tak například o ilegálních drogách toho tolik nevíme, protože je tolik nestudujeme. Znamená to, že o jejich účincích na lidské zdraví máme více nezodpovězených otázek než o účincích alkoholu a tabáku. U ilegálních drog se také nedá kontrolovat kvalita. Na rozdíl od tabáku se nedají koupit v standardních dávkách a mohou být smíšeny s jinými látkami, které bývají nebezpečné. (Goodyer, 1998, s. 42).

Protože v zákonech České republiky není rozlišován stupeň nebezpečnosti PL, nebudu tedy ani já v této práci zohledňovat konkrétní látky v jejich nebezpečnosti či využitelnosti a omezím toto téma na názor, že je třeba výzkumů, abychom měli více relevantních informací a trestní zákoník po změně vyhovoval širší vrstvě obyvatelstva.

1.2 Způsob současné prevence

Prevenci užívání psychoaktivních látek dělíme na primární, sekundární a terciární. Primární prevence si klade za cíl odradit od prvního užití drogy nebo aspoň co nejdéle odložit první kontakt s drogou. Preventivní aktivity se mohou zaměřovat na celou populaci, jako je například využití masových médií ve vzdělávání široké veřejnosti, na komunitně zaměřené iniciativy nebo programy ve školách zaměřené na většinu studentů a mladých lidí. (Dekontaminace, 2014) V primární prevenci jde zejména o to, aby se poptávka po drogách snížila a drogy by nebyly vyhledávány. Je praktikována snahou ovlivnit jednání jedince tak, že způsobí změnu svých norem ve společenství, v kterém žije a neužívá drogu ani na bázi experimentu. Rozumí se tím také takové aktivity, které předchází výskytu určité specifické formy chování, v tomto případě užívání drog a veškeré aktivity podporující zdravý životní styl. Ty nemají přímou souvislost s užíváním psychoaktivních látek, ale obecně napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje sociálně-patologických forem chování. (Šejvl, 2000) Patří sem zájmové a sportovní aktivity a programy zaměřené na zlepšení životního stylu. Dále pak prevence nabízí různé způsoby, jak jinak dosáhnout životního uspokojení a umět překonávat náročné životní situace. Zabývá se též kulturními, sociálními nebo vzdělávacími možnostmi.

Sekundární prevencí je vyhledání již existujícího problému a snaha jej eliminovat. Cílovou skupinou jsou tedy lidé, kteří již psychoaktivní látky v minulosti užili, bez ohledu na příležitostné nebo pravidelné užívání. Součástí této prevence může být i pomoc při odvykací abstinenci. V Česku je zřízen systém zařízení pro poradenskou pomoc uživatelům návykových látek, např.: linky telefonické pomoci, drogoví poradci na základních a středních školách, dále pedagogicko-psychologické poradny pro děti a mládež a některé poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, alkoholicko-toxikologické poradny a jiná kontaktní centra, která jsou určena přímo klientele. Mezi sekundární prevencí spadají také denní stacionáře i ústavní léčba v rámci psychiatrických léčení, nakonec pak terapeutické komunity.

Terciární prevencí je snaha o zmenšení následků, které užívání přináší. V rámci této prevence je zejména přímá práce na ulici, což není podporou braní drog, ale jedná se o sociální pomoc lidem, kteří si drogy aplikují zejména injekčně. (Šejvl, 2000) Tito lidé jsou ve stavu, kdy svou drogu mít musí. Pokud nebudou-li mít čisté stříkačky a jehly a ty budou používat společně ve skupině, riskují infikování různými nemocemi. Z tohoto důvodu ve větších městech existují týmy pracovníků street workers, kteří chodí do míst, kde se uživatelé pohybují. Nezřídka zajišťují první kroky narkomana k jeho léčbě a abstinenci. Dnes existuje program zvaný harm reduction, v kterém se počítá s tím, že tu jsou lidé, kteří své braní drog dosud nevidí anebo nechtějí vidět jako problém a tudíž ani necítí potřebu se léčit. (Šejvl, 2000) „Přístupy souhrnně označované jako „harm reduction“ nejsou v oblasti drogové problematiky ničím zcela novým, či převratným. Podstatou je zde pouze realistický přístup k psychotropním látkám a jejich užívání.“ (Doležal, 1998, s. 87) O programu harm reduction v Česku vypovídají informace střediska SANANIM: Síť programů léčebných služeb v oblasti drog se začala v České republice budovat v období kolem roku 1995. Po počátečním budování programu se vytvořil životaschopný program, který má za cíl vyhledávat zájemce o své služby přímo v jejich prostředí. Koncem roku 1997 byl zahájen v Praze program mobilního streetu, jehož cílem bylo pomocí automobilu vyhledávat a nabízet služby v okrajových částech Prahy. V počátku byl pokus vytvořit pro klienty takzvané „autobusové zastávky“. Byl jim rozdán časový rozvrh příjezdu na místo. Tento pokus se ukázal jako nereálný, protože problémoví uživatelé drog nebyli schopni se na místo dostavit, s ohledem na jejich malou disciplínu. Dále přibyl program testování kvality tanečních drog užívaných na festivalech, ale tento program také zanikl, protože byla ukončena dotace. (Dekontaminace, 2011)

Protože i přes tyto tři způsoby prevence stále dochází k užívání PL a jeho negativním následkům, nabízí se otázka, zda do protidrogového programu nezačlenit čtvrtý typ prevence, který by spočíval v aktivní katalytické podpoře užívání, způsobem minimalizující rizika experimentování. Podněty na toto téma předkládám v následujících kapitolách.

1.3. Bilance úspěchu současné protidrogové politiky

Společenskou regulaci užívání drog je třeba zkoumat ve vícero rovinách. Tyto roviny popisuje Goodyer. Pokud jde o první a nejobecnější rovinu: každou společnost formují hluboce zakořeněná přesvědčení, mezi něž patří i přesvědčení o hodnotě lidského života, hodnotě zdraví, práva na svobodné rozhodování atd. ‚Drogová prohibice‘ spadá do této roviny; současný stav – tedy ilegality drog – je založena na přesvědčení, že konzumace drog poškozují základní hodnoty naší společnosti, a to tuto společnost opravňuje k jejich prohibici. Druhou, konkrétnější rovinou jsou politické cíle. Tuto rovinu charakterizují podrobnější otázky, zjišťující, jak chceme fungovat jako společnost. Co se narkotik týče, je cílem drog prostá společnost. Mnoho lidí nicméně dospělo k závěru, že vzhledem k současnému stupni strádání, které problém drog způsobuje, je takový cíl příliš naivní. Navíc drogy a problémy s nimi spojené se ve druhé polovině dvacátého století staly všudypřítomnou a zhusta zneužívanou součástí politické agendy. (Goodyer, 1998) Toto téma řeší McKenna: „Všude kolem sebe můžeme pozorovat smutné divadlo ‚drogové války‘, financované vládními institucemi, které obvykle paralyzuje letargie a neschopnost nebo jsou v průhledném spojení s mezinárodními drogovými kartely, proti nimž se veřejně zavázaly bojovat. V této nepřehledné situaci všeobecného užívání a zneužívání drog se nevyznáme, pokud upřímně nepřehodnotíme svou současnou situaci a neprozkoumáme znovu některé staré, bezmála zapomenuté zkušenosti s drogami a s nimi spojeného chování. Důležitost tohoto cíle nelze podceňovat. Adekvátní postoj k psychoaktivním látkám, legálním a i nelegálním, bude zjevně součástí budoucího rozvoje globální kultury.“ (McKenna, 1999, s. 10)

Aby tento nežádoucí stav se mohl změnit, je třeba přesunout řešení drogové problematiky z okruhu politiky do sféry akademických odborníků. To se však prakticky neděje, neboť podle Letchera v dnešní době, kdy ‚vládne‘ prohibice, protidrogová politika ‚přešlapuje na místě‘ a navíc jakékoliv veřejné experimentování akademiků například s psychedeliky by znamenalo konec jejich kariéry. (Letcher, 2008, s. 194) Tyler poznamenává, že porozumět droze vyžaduje

víc než znát farmakologii nebo pochopit lidskou psychiku, ale bohužel i v drogovém problému hraje roli politika a peníze. (Tyler, 2000, s. 212)

Z této kapitoly vyplývá, že společenský konsenzus může být určován sobeckými politickými cíly a proto je nutno detabuizovat diskuzi na téma zneužívání vs. využívání PL.

1.4 Faktory zapříčiňující neúspěchy současné politiky

Hlavním důvodem dosavadního neúspěchu protidrogové politiky je ignorování skutečnosti, že drogy do naší civilizace prostě patří. Jejich vytrhávání z kontextu celkového životního způsobu je umělé a tudíž odsouzeno k neúspěchu. „Člověk ani nemusí pracovat v oboru, který se zabývá přímo drogovými závislostmi. Již při zběžné znalosti světové literatury pozorujeme, že drogy provázely vývoj naší civilizace od samého počátku, jsou neoddělitelným prvkem našeho současného života a není důvodu se domnívat, že by mělo v budoucnosti dojít k nějakým zásadním změnám.“ (Presl, 1995, s. 8) Zákony vyrůstající ze systému našich hodnot jsou podle DeKorna vážně odtrženy od skutečnosti. Lidé, kteří je vyžadují a lidé, kteří zajišťují jejich dodržování, ztratili realistický lidský pohled na věc, navíc nespravedlivá legislativa vždy nakonec vyvolá pohrdání zákonem. Podstata nepochopení leží v zřetelné možnosti využití psychedelických drog pro řešení lidských problémů, ať už na osobní, nebo na kolektivní úrovni. Je v nich lék, který by nám mohl pomoci dále růst, ale my děláme vše, abychom jeho dosažení a použití lidem znemožnili. (DeKorne, 1997) „Díky pokusům, které jsem před desítkami let uskutečnil s psychedelickými drogami, jsem dnes člověk duchovně a psychicky bohatší. Přesto jsem ten poslední, kdo by jejich používání prosazoval jako obecnou cestu pro všechny. Tyto látky představují mocný katalyzátor osobního vhledu. V metabolismu těch, kteří na ně nejsou připraveni, však mohou vyvolat rozkladné účinky. Což nevypovídá ani tolik o nich samotných, jako spíše o stavu vědomí těch, kteří je požíli.“ (DeKorne, 1997, s. 10) Zábranský je dokonce přesvědčen, že nedostatečné a nevyhovující (ve smyslu neprosaditelné) zákony vedou k anarchii, která dříve či později přeroste v diktaturu. Obecně je podle něj optimální, když je zakázáno každé chování, vedoucí k omezení svobody ostatních, a každé chování, jež k tomu nevede, zakázáno není. Mí-li totiž být občan zodpovědný, pak se musí o svém chování rozhodovat svobodně, a to i o takovém chování, které mu může způsobit škodu. K jeho zodpovědnosti k ostatním se musí pak postarat zákon; jinak občan není svobodným občanem. Optimálně svobodná společnost tedy přenechá sebeomezování a sebeprosazování na zodpovědném občanovi. (Zábranský, 1997, s. 54) Dále rozvíjí téma Goodyer takto: Dilema pojetí individuální svobody ve volbě

životního stylu se státu podařilo vyřešit uvalením prohibice jen zřídka. Je proto zásadní uvážit, které z našich základních hodnot užívání drog ohrožuje. Ohrožuje užívání PL naše hodnoty do míry, která by opravňovala prohibici? Tyto otázky musí být vzneseny bez ohledu na dosavadní úzus. (Goodeyr, 1997) Podle Evanse mají lidé vrozený sklon experimentovat s proměnou svého vnímání, když však Evans chtěl o tom zavést politickou diskuzi, protože právní systém je dle něj tak přetížený drogami, že se pod touto tíhou začíná hroutit, ukázala se diskuze téměř nemožná, protože politici se obávali, aby si o nich veřejnost nemyslela, že jsou v otázce drog liberální. (Evans, 2003, s. 89)

Fürst vidí téma ve společensko-antropologické rovině: Stejně, chemicky totožné drogy mohou za určitých okolností sloužit zcela odlišně v různých kulturních souvislostech. V jednom společenství mohou být uctívány po staletí jako posvátné, blahodárné a kulturně sjednocující prostředky, zatímco v odlišné sociální situaci stejně intenzivně působit tak špatně a nebezpečně, že pouhé jejich držení je pokládáno za vážný zločin. Stejně tak je to opět kultura a přístupy a stereotypy, které vyvíjí – ne jakákoli charakteristika, či dokonce měřitelné léčebné nebo společenské účinky, které činí jednu ze společenských drog legální a přijatelnou, kdežto jinou nikoli. Proto Fürst předpokládá, že užívání nepovolených drog setrvá na úrovni epidemie. (Fürst, 1996, s. 27) Goodyer má za zřejmé, že pokud se snažíme zakázat drogy stejnými prostředky, jimiž se prohibice snaží dosáhnout abstinence, výsledkem je reakce „zakázané ovoce chutná nejlépe.“ Pro teenagery, kteří hledají způsob vzpoury proti mamince, tatínkovi a autoritě dospělých obecně, jsou drogy ideální, protože jejich užívání pohrdá zákonem, školou i rodiči. Poradenští pracovníci v oblasti drog a alkoholu varují, že nátlak na teenagery, kteří si zahrávají s drogami, může mít opačný účinek, než si rodiče přejí; místo toho, aby je od užívání drog odradili, začnou děti brát drogy ještě víc. Otázky spojené s drogami se vynoří právě v době, kdy už spolu rodiče a děti bojují, a rodiče pak obvykle svalují vinu na drogy kvůli všemu možnému, od špatných nálad po zhoršení známek ve škole, a pokoušejí si získat víc kontroly. To může vyostřit rodinnou krizi, a jak uvádějí poradenští pracovníci, může to vést k ještě častějšímu užívání drog. (Goodeyr, 1997, s. 21, 23) Antropologický pohled vystihuje McKenna: „Naše kultura dnes nahlíží na soukromé požívání drog s podezřením. Společnost vnímá požívání drog o samotě jako jednoznačně morbidní záležitost,

stejně jako všechny ostatní druhy introspekce. Archaický vzorec užívání psychoaktivních rostlin včetně konopí je však toho pravým opakem. Archaický šaman, který hledá cestu do světa duchů a předků, užívá technik rituálu, izolace a smyslové deprivace.“ (McKenna, 1999, s. 205)

Zábranský historickou zkušeností lidstva dokazuje, že je nesmyslné domnívat se: že se drogy nebo závislost na nich podaří z jakékoliv společnosti odstranit. Vždy bude existovat jisté procento populace, jehož zástupci chtějí unikat před realitou pomocí ‚umělých rájů‘ a také před ní – přes jakékoliv překážky, jež jim společnost či právní systém naklade do cesty – tímto způsobem unikat budou. To je axiom prověřený tisíciletími. (Zábranský, 1997, s. 9) Dalším historickým příkladem jsou léta alkoholové prohibice v USA, která vedla pouze ke vzniku organizovaného zločinu v takové míře, že stát musel nakonec od prohibičních opatření ustoupit. Velmi podobně se vedlo Sovětskému svazu kolem roku 1985, kdy v rámci tehdejší perestrojky vyhlásil stát boj alkoholizmu. Výsledky byly podle Presla podobné jako ve Spojených státech. Masové rozšíření organizovaného zločinu, snížení kvality a vzrůst cen alkoholu. To mělo za následek špatné zdravotní a sociální důsledky. (Presl, 1995, s. 59) Kriminalizace vede závislé na droze logicky do trestné činnosti – ať už do klasické majetkové (krádeže, loupeže), nebo do nejefektivnějšího systému pyramidového obchodu v lidských dějinách – do dealerství. Závislí se s cenami na černém trhu mohou vyrovnat buď krádežemi, nebo tím, že nakoupí více, než potřebují a svůj přebytek prodají dál. „A pokaždé, když je droga prodávána dál, je naředěna příměsí, aby se dorovнала hmotnost, čímž výrazně klesá čistota a zvyšuje se riziko koncového uživatele. Jedním z nejrozšířenějších mýtů, spojených s drogami, je obraz pouličního dealera, nabízejícího drogy před školou. Podle všech dostupných amerických i západoevropských pramenů je v drtivé většině případů tím, kdo prvouživateli seznámí s drogou spolužák, kamarád atd., tedy vrstevník z téže sociální skupiny.“ (Zábranský, 1997, s. 20) Je tedy potřeba změny a potřeba radikálně upravit priority strategie týkající se drogy. (Presl, 1995, s. 36)

Na základě statistik a analýz přineslo v devadesátých letech určitou oficiální a revoluční změnu pohledu tzv. Frankfurtské usnesení. V dokumentu je rozvíjena myšlenka, že pokus vyloučit drogu a její užívání ze života společnosti selhal. Nehledě na všechnu námahu, poptávka po droze nezmizela a vše naznačuje, že

budeme dále žít s drogou a s těmi, co ji užívají, i v budoucnu. Pro velkou většinu uživatelů drog užívání PL znamená pouze dočasný úsek existence, který může být překonán pomocí procesu zrání, který zbaví uživatele závislosti na drogách. „Zákony o drogách nesmějí být na překážku tomuto procesu, naopak, musí být nápomocny. Ta politika o drogách, která bojuje proti drogové závislosti pouze pomocí trestního práva a povinnosti k abstinenci a která nabízí většinou podporu v případech zdržení se užívání drog, selhala. Problémy, které jsou spjaty s drogou, nevznikají pouze tím, jak droga působí z farmakologického hlediska. Jsou spíše výsledkem ilegálního užívání, které dává do oběhu drogy nečisté, drahé a v nekontrolovatelném množství. Ilegální užívání drog je hlavní příčinou útrap narkomanů, úmrtí a z toho vyplývající kriminality. Kriminalizace je dnes protipólem pomoci a terapie, je to váha, kterou policie a soudní systém nejsou schopny unést.“ (Tyler, 2000)

Otázku neúspěchu protidrogové politiky a souvislost spojení PL a filozofie vystihuje Goodyer názorem, že abstinence zkrátka není pro každého. Toto radikální tvrzení prostě uznává, že se drogy užívají, a to z řady důvodů: někteří lidé je užívají rekreačně či ze spirituálních příčin. Goodyer srovnává tzv. narkomany s lidmi, kteří užívají látek či přístrojů (jako je televize) měnících psychický stav coby základního prostředku vyrovnání se s realitou, zatímco jiní to dokáží bez nich. V rozporu s utopistickou ideou drog prosté společnosti lidé podle něj užívali drogy vždy. Příklady užívání drog prý nalézáme napříč historií a po celém světě. V současné době je jediným oprávněným cílem většiny léčebných programů abstinence. To vyústilo ve vysoce redukcionistický náhled na člověka. Tímto jsou uživatelé PL (pacienti/klienti) buď užívajícími drogy – a to je vnímáno jako špatné, nebo se uzdravují – to je vnímáno jako dobré. Mezi tím neexistuje nic.“ (Goodyer, 1998, s. 367)

Tuto kapitolu shrnuji zjištěním, že v historickém pohledu hrály psychotropní látky důležitou společensko-transcendentní úlohu. Održením od této souvislosti jim byla přiřazena dehonestikující úloha. Pokud tedy chceme řešit drogy, musíme jim vrátit status, kterým jim celým dějinným průřezem náleží – prohibicí vytvoříme pouze zločinecké prostředí. Psychotropika i jiné PL nejsou pro každého, jejich využití je však možné, pokud se užívání váže k nějaké filozofii. Protidrogová politika, ve smyslu omezení špatných dopadů užívání, může být tedy i jiná, než oficiální, státní.

1.5 Sociální dopady současného právního nastavení

Mimo kriminalizaci má na uživatele negativní sociální dopad i veřejné mínění. „Tisk často tučnými titulky oznamuje zatčení skupiny mladých lidí, přistižených při kouření nějakého derivátu konopí, jde-li o maloměsto nebo středně velké město, kde se rodiny dost dobře znají, je riziko, že budou tito mladí ocejchováni jako „toxikomani“, což bude pro většinu z nich velice nepříjemný omyl, který často uzavře subjekty do kruhu, do něhož do té doby skutečně nepatřili. (...) Přístup snažící se zařadit toxikomany do zvláštního světa, radikálně odlišného od světa našeho, brát ho a vyloučit ho, nelze samozřejmě podpořit, podíváme-li se na výsledky různých typů osobnosti u léčených toxikomanů nebo ještě obvykleji u osob předvolaných policií nebo soudně stíhaných.“ (Bergeret, 1995, s. 15)

Zajímavý je názor Tylerův, z kterého můžeme vyvodit, že neokušení žádné drogy může být vnímáno jako psychické ochuzení. „Ukazuje se, že ti, kdo nikdy nezkoušeli v dospívání žádnou drogu, jsou více úzkostní, emocionálně ochuzeni a schází jim schopnost sociálního kontaktu ve srovnání s mládeží, která přišla do styku s malým množstvím drogy (převážně hašiše). Podle amerického přehledu, který sledoval 101 mladých lidí ve věkovém rozmezí od 5 do 18 let, naprostí abstinenti se dostali do stejně nervózní a nepřízpůsobivé kategorie jako těžcí narkomani.“ (Tyler, 2000, s. 254)

Zřejmě každý z nás ve svém okolí ať až mezi přáteli, v rodině, nebo mezi kolegy nalezne jedince, který užil PL, a případně nám nepřiměřené, aby tento člověk, s kterým se důvěrněji známe, měl být za to kriminalizován nebo jinak perzekuován – záznamem u lékaře, postihem za držení, pěstování nebo obchodování. Tato moje úvaha je jedním z důvodů, proč soudím, že současný právní stav je asociální.

Dva příklady možného sociálního dopadu s rozdílným důsledkem: Prvním případem je dívka, která si ve speciálním stanu chtěla na své zahradě pěstovat marihuanu, za což jí hrozilo 5 let v detenčním ústavu. (Aktuálně.cz, 2012) Takový trest považuji za zcela nepřiměřený a amorální. Druhým příkladem je mladík, který se při experimentování s psilocinem, dopustil pokusu o vraždu. (Karban, 2012).

Tímto druhým příkladem chci poukázat na názor, že odborná pomoc při experimentování je třeba.

Právní úpravy vázané na téma PL jsou v trestním zákoníku:

- § 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami,
- § 284 Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu,
- § 285 Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku,
- § 286 Výroba a držení předmětu k výrobě omamné a psychotropní látky a jedu,
- § 287 Šíření toxikománie,
- § 289 Společné ustanovení.

(Zákon č 40)

Bylo by zajímavé sledovat, jak by soud řešil při současné právní úpravě šíření toxikománie, pokud by obžalovaný svůj čin zdůvodňoval argumentem, že se nejedná o zneužívání, ale využívání. Droga sémanticky znamená účinná látka, extrakt - louh, léčivá bylina (zelina). Je to látka, která má vliv na vlastní citění člověka, sebe samého, nebo jeho části, v souvislosti s jejím záměrným užitím pro určitý dobrý přínos člověku. V tomto významu je pojem droga adekvátní, s dodatkem, že jde o její využití. Samozřejmě může být zneužita, a to tehdy, když je podána člověku proti jeho vůli. Když ji však jedinec užívá dobrovolně, chtěně, pak se musí jednat o využívání – ne zneužívání. Ten pejorativní nádech je dán nesprávnou literou zákona, která právě v souvislosti s užitím vědomí posouvající látky, používá výhradně termín zneužívání.

1.6 Možné oblasti využití psychoaktivních látek v sociální sféře

V sociální sféře lze kalkulovat s využitím PL ve třech rovinách: thanatologické, ontologické, psychologické (z hlediska zlepšení sociálních vztahů zejména na základě prohloubení empatie). Dále můžeme nalézt rovinu relaxační, uměleckou, psychiatrickou. Tyto tři roviny však nejsou předmětem této práce.

Působení v thanatologické rovině je popsáno zejména v díle *Psychedelická zkušenost* (Leary, Metzner, Alpert), přičemž toto dílo zároveň předkládá v srozumitelné formě naší západní civilizaci Tibetskou knihu mrtvých. Důvodem k sepsání zmíněné metodické příručky pro psychedelické sese je dle autorů idea, že umět umírat je stejně tak důležité jako umění žít (nebo přicházet do života), a budoucnost bytosti je patrně zcela závislá na správně kontrolované smrti, jak druhá část tohoto svazku zdůrazňuje. Složitě a zároveň i jednoduché prožití ‚smrti‘ je podle tohoto díla díky speciálnímu požití PL zasvěcením, propůjčujícím, podobně jako jiný iniciační rituál smrti, moc k vědomému ovládnutí procesu smrti a zrození. (Leary, Metzner, Alpert, 2000) Metodika pro tak náročné prožitky je důležitá, jak zdůvodňuje DeKorne: „Je zcela možné existovat jako vědomě vnímající entita mimo své fyzické tělo. Důsledky tohoto zjištění nemohou být revolučnější. Pro každého, kdo měl podobnou gnosi (tj. prožil podobnou příhodu), se pravda materializmu v nejlepším případě mění na pravdu částečnou a v nejhorším pak zcela nesnesitelnou iluzi. (...) Mnoho hledačů šedesátých let skončilo smrtí či v kriminále, protože nedokázali moudře integrovat tuto náhlou změnu ve svém porozumění světu.“ (DeKorne, 1997, s. 29)

Ontologickou rovinu vystihuje věcně Kalweit: Po návratu (z hlubin psychedelické sese) do každodennosti cosi zůstává, život je prožíván intenzivněji, dokonaleji a srdatěji, ruku v ruce s odvratem od materializmu. Abraham Maslow popisuje tuto zkušenost následovně – „Je to pocit obrovské neskutečné radosti, triumfu, úcty a obdivu; pocit, že najednou chápáte celé univerzum a jste s ním sjednoceni; jste duchovně probuzeni, naplnění soucitem s veškerenstvím a nadosobní láskou; váš strach ze smrti se rozpouští; dochází k psychickému omlazení a nárůstu duchovních sil; chcete svoji zkušenost sdílet s druhými a pomáhat jim, aby zažili totéž;

proměňujete se v charismatickou osobnost, což bývá často spojeno s rozvojem nadmyslových schopností.“ (Kalweit, 2005, s. 216) DeKorne podává svědectví, že on a mnoho dalších jedinců, získali požitím psychedelických drog hluboce smysluplné zkušenosti, které by bez nich nikdy nedostali. Pochopil, že lidské vědomí samo sebe vyčerpává kolísáním mezi extrémní jednotou a rozmanitostí a že právě uvnitř té rozmanitosti bytují inteligence, které se mohou stát spojenci lidského úsilí. Nejvýznamnější pro něj bylo, že tyto zkušenosti nejsou nijak neobvyklé, že i ostatní dosáhli podobných vhlédů, a to jak s pomocí chemických katalyzátorů, tak i bez nich. Mystická díla z celého světa vyjevují srovnatelné představy a údaje shromážděné hlubinnou psychologií, srovnáním s náboženstvím a šamanizmem naznačují, že tyto vjemy mohou představovat skrytou subkulturu samotného vědění. „Zákaz legitimního přístupu k nejhlubším vrstvám našeho vědomí pomocí rigidní a na strachu založené legislativy představuje možná nejohrožnější omyl naší současné kultury. Nejde o nic menšího, než popření toho, co je esencí našeho lidského bytí.“ (DeKorne, 1997, s. 11) Letcher popisuje oneirogeny (psychotropika) jako psycho-spirituální prostředek, díky kterému lépe porozumíme sobě samým, našemu postavení ve světě a jakési základní ‚pravdě.‘ „Společnost je zaslepena ‚válkou proti drogám‘ a je nespravedlivě předpojatá i proti těm nejmírnějším účinkům přírodních halucinogenů.“ (Letcher, 2008, s. 34) Evans uvádí jako aspekt psychoaktivních hub ne jakousi skutečnou euforii, ale spíše jako laskavou náladu, v níž i ti nejméně spirituálně založení lidé procházejí jistým spirituálním zážitkem. (Evans, 2003, s. 88)

Vyjasnění psychologické roviny vystihuje Stanislav Grof: „Hlavní psychedelické látky samy nevytvářejí specifické farmakologické stavy (toxické psychózy), ale fungují jako nespecifické amplifikátory (prostředky necíleně zvýrazňující a zesilující psychické procesy) (...) To jediné, co jsou psychedelické látky schopny vyvolat samy o sobě, je aktivovat psychiku a zprostředkovat vnoření nevědomého a nadvědomého materiálu do vědomí.“ (Grof, 2000) Výzkum lidských endogenních látek by mohl vést k lepšímu porozumění mechanismů funkce našeho mozku obecně, a konkrétně těch, které souvisí se sny. Poznání lidského snění by prohloubily také specificky navržené syntetické látky pro psychofarmakologický výzkum. (Toro, Thomas, 2000, s. 120)

Oprávněnost k takovým zkušenostem zvažuje Goodyer: Mladí lidé by měli cítit, že mají svobodu k rozvoji vlastní osobnosti, i kdyby to mělo znamenat výzvu současnému hodnotovému systému, i kdyby měli činit rozhodnutí a zaujímat postoje, které jiní mají za nerozumné. „Zaručit toto právo mladých nicméně neznamená vzdát se jich. Tímto způsobem dáme najevo, že existují smysluplné cíle, které neuvádějí abstinenci coby bezprostřední cíl. Kdyby bylo užívání drog prostě nemocí, nemohli bychom pochopit, proč jsou uživatelé drog jedinci s jasně danými hodnotami a postoji. Užívání drog na rozdíl od nemocí znamená možnost volby.“ (Goodyer, 1998, s. 55)

Naposledy můžeme ve stručnosti zmínit ještě rovinu ekonomickou a resocializační. Otázka, kolik by společnost ušetřila finančních prostředků a lidského kapitálu při dekriminálníci či legalizaci je předmětem jiných studií. Proto jen (namátkově) zmíním McKenna a Zábranského v otázce ekonomické: „Legalizace a zdanění konopí by však zajistilo daňový základ, který by mohl pomoci vyřešit problémy rozpočtu každé země. Místo toho vytrvale utápíme milióny dolarů na jeho potlačování, přičemž tato politika vyvolává všeobecnou podezřívavost a neustále rostoucí skupinu porušovatelů zákona i v těch společenských vrstvách, které jinak patří k těm nejspóřádanějším v zemi.“ (McKenna, 1999, s. 197) Po dekriminálníci významně poklesnou (resp. nevzniknou) náklady na soudnictví, na vězeňství a další represivní aparát, který by jinak s narkomany nakládaly místo lékařů. Významně se sníží náklady na léčení nemocí, vznikajících díky rizikovému braní drog. Bude-li narkoman brát svou návykovou látku čistou, bude-li mu aplikována odborným způsobem – rukou lékaře, který dokáže určit skutečné množství efektivní látky, již narkoman potřebuje, budou zcela minimalizována rizika, která narkomana normálně čekají, a výrazně se sníží i potřeba a četnost hospitalizací. „Dalším kladným důsledkem ‚vytažení‘ narkomanů z ilegality je možnost napojit se na sociální síť a další resocializační programy.“ (Zábranský, 1997, s. 44)

Jakým postupem a na základě jakých principů uvést změnu ve skutečnost? Na základě studia mnoha zdrojů vyplývá, že to je v současné demokratické společnosti možné na základě spojení současné spirituální potřeby zakotvené v lidské psychice obecně, a aspektu tradice a zkušeností předcházejících generací a kultur.

1.7 Řešení problému spojením spirituální potřeby s tradicemi

Dnes je podle McKenna zcela zjevné, že k drogám nelze přistupovat dosavadním způsobem. Nastupující globální společnost musí nalézt novou formu, která spojí aspirace lidstva s potřebami planety i jednotlivců. Naše existenciální nedokonalost nás přivedla k závislosti a návyku na různých rostlinných a jiných drogách. Pokud se chceme plně ztotožnit s chimérou společnosti bez drog, kterou lze vybojovat pouze naprostým pošlapáním ideálů svobodné a demokratické planetární společnosti, musíme si položit několik nelehkých otázek: Proč náš lidský druh tak fascinují změněné stavy vědomí? Jak tyto stavy ovlivňují naše uvažování, naši estetiku i duchovní aspirace? Co ztrácíme kriminalizací jedinců, kteří chtějí užívat chemické látky k prožitku transcendentních a posvátných stavů myslí otevřené myslí? Pokud si odpovíme na tyto současné otázky upřímně, pak snad i zpochybníme současné převažující názory, které odpírají přírodě duchovní rozměr a nazírají na ni jen jako na nějaký ‚zdroj‘, o nějž je nutno válčit a který je třeba drancovat. „Informovaná diskuze o těchto problémech však jistě nebude pohodlná lidem posedlým kontrolou druhých, náboženským fundamentalistům a fašistům všeho druhu.“ (McKenna, 1999, s. 14) Drakonické zákony omezující psychedelické drogy i legitimní výzkum jejich účinků na lidské vědomí vycházejí ze strachu, který naše kultura cítí z nového modelu skutečnosti, který by mohly pomoci vytvořit. Stručně řečeno, vezmeme-li vážně tajemství psychedelických drog, budeme muset vážně změnit i naše životy. Změny vědomí vyvolané drogami jsou dle DeKorna západní kulturou vnímány jako nebezpečné iluze, které narušují status quo a musí být jednou provždy zakázány. Přehnaná panika, která živí naši protidrogovou legislativu, svědčí o iracionalitě naší duše. Řešení mnoha moderních chorob, včetně chemických závislostí a potlačených neuróz a psychóz, může spočívat v přímém vystavení se autentickému riziku obsaženému ve zkušenosti s psychedelickou drogou. Pozice obhajující použití psychedelických rostlin je pozice výrazně protidrogová. Halucinogeny tím, že jednotlivce vedou k širšímu, méně egocentrickému a více zakořeněnému vnímání skutečnosti, rozpouštějí zvyky a motivují ke zkoumání nového. Bylo by pošetilé předstírat, že se tak děje bez rizika, ale bylo by stejně pošetilé tvrdit, že riziko za to nestojí. (DeKorne, 1997, s. 9, 13)

Podle Savageova výzkumu uvedlo 90 % zkoumaných subjektů větší uvědomění Boha nebo vyšší síly. Learyho studie odhalily, že přes dvě třetiny ze vzorku 67 kněží, mnichů a rabínů označily prožitou zkušenost za nejhlubší duchovní zážitek svého života. „Při řízeném double-blind experimentu, který se uskutečnil na Velký pátek 1963 v bostonské univerzitní kapli, devět z deseti studentů teologie obšírně líčilo úžasný mysticko-náboženský prožitek a dva z nich okamžitě opustili seminář! (...) Měli bychom se proto vyvarovat označování psychedelických zkušeností za psychotické či nenormální, neboť vizionáři a filozofové nám již po 3000 let říkají, abychom nahlédli do svého nitra.“ (Leary, 1997) Přesto přetrvává inkviziční trend navzdory snahám o vědecké bádání. Je třeba skončit s pověrečstvím negující využití jako pseudonáboženství, a přestat tmářsky bránit vědeckým pracovníkům, protože to není v rozporu s naší civilizací, založené na křesťanských základech. „Nicméně pouhé požití psychoaktivní drogy nepostačuje k tomu, abychom byli odměněni mystickou zkušeností. Například přívrženci indiánského hnutí ‚Native American Church of Peyote‘ říkají, že bez příslušného rituálu a bez předchozího fyzického a psychického očišťování je žvýkání peytlu k ničemu. Kromě toho má být žvýkač peytlu pokorný a čestný, má si uvědomovat své tělesné slabosti a má být schopen se zcela koncentrovat na tuto drogu. Bez introspekce, modlitby a přiznání omylů nelze dosáhnout autentického odhalení. Ale nejenom vnitřní čistota vede ke sjednocení se silami kaktusu, liány či houby, nezbytné jsou rovněž sebeovládání, důvěra, a především láska.“ (Kalweit, 2005, s. 155)

Po tisíce let byly vize vyvolané psychotropními látkami uchovávány a uctívány jako skutečné náboženské mystérium. Mezi jedince, kteří oslavují humanistický příslib drog proměňujících vědomí, patří také několik psychiatrů, kteří přihlédli k přizpůsobivému potenciálu lidského mozku. Co jsou psychedelické drogy? Problémy může vyřešit výzkum, a ne slova. (Leary, 1997) Psychedelictí šamani dnes tvoří celosvětově se rozvíjející subkulturu mnohdy vědecky vzdělaných průzkumníků vyšších dimenzí. (McKenna, 1999, s. 30)

Šamanismus není žádné náboženství – jak se často mylně tvrdí, nýbrž osobní zkušenost o změněných stavech vědomí. Mircea Eliade mluví v této souvislosti o kosmickém náboženství a Aldous Huxley o věčné filozofii, která je živena univerzální lidskou touhou znovu odhalit dimenzi posvátného. S vyhasnutím fundamentální náboženské vize, s rozpadem teologického univerza jsme začali náš

moderní kulturní experiment, jehož nejnítěrnější podstatou by měla být empirická věda. „Dnes, po fázi rozdělení, analýzy a mechanistickému pozorování světa, se opět přibližujeme k jednotnému obrazu světa, jenž spojuje dědictví Mistra Eckharta, Tomáše Akvinského, Augustina Leibnize s asijskými filozofiemi, s původní magií a s moderní nemechanickou fyzikou a transpersonální psychologií. Stejným směrem se ubírá také nový výzkum šamanizmu, neboť magie a ‚primitivní‘ světový názor jsou rovněž koncepty bytí, které usilují o jednotu a vykazují mnohé rysy, blízké poznatkům kvantové fyziky. Šamanský a fyzikální popis světa totiž vykazuje některé společné znaky.“ (Kalweit, 2005, s. 227, 233)

Pokud vycházíme z těchto uvedených názorových pojetí jako určitých návodů, jak dějinný status PL vrátit, pak je nezbytné ve stručnosti v další kapitole zmínit historická poznání o náboženských formách užívání psychotropik.

1.8 Historie a tradice

Lidstvo v průběhu dějin projevuje dle Tora a Thomase živý zájem o změnu obyčejného stavu vědomí a o dosažení stavů, v nichž emocionální a smyslové vnímání probíhá jinak než obvykle. Toto chování lze považovat za vrozené našemu druhu, za univerzální behaviorální konstantu nezávislou na stupni evoluce, kultuře či rasy, která nás vždy provázela, provází a provázet bude. Tyto tendence na celém světě dokumentují výtvarná a literární svědectví z minulosti, současné zvyky mnoha kmenových populací a také moderní kultura. Postupy dosahování změněných stavů patří k našemu kulturnímu dědictví. Zdědili jsme je ve formě znalostí a o vlastnostech a použití psychoaktivních rostlin. Na prehistorických skalních malbách nalézáme vyobrazení psychoaktivních hub a rostlin a obrazy, které lze vykládat jako reprezentaci pozměněného stavu vědomí. Z naší doby můžeme zmínit užívání přírodních psychotropních přípravků v amazonském deštném pralese nebo u afrických kmenů, jakož i konzumaci syntetických drog v moderní západní kultuře. Tyto sklony se považují za biologicky normální, netýkají se pouze lidského druhu, jsou typické i pro jiné živočichy. (Toro, Thomas, 2008)

Zdá se, že řady živočišných druhů je charakteristickým znakem také skutečnost, že jsou přitahovány látkami pozměňujícími jejich vnímání. Evans to vysvětluje na příkladu výskytu alkoholu. Hnijící ovoce začíná vlivem bakterií kvasit, a pokud je na místě dostatek vody, mohou se zde vytvořit celá jezírka alkoholu. Sloni evidentně taková jezírka náruživě vyhledávají. Stejně je tomu u šimpanzů, mravenců. Jedním z našich lidských pudů je tedy skutečně snaha dosáhnout změny našeho rozpoložení a našich vjemů. (Evans, 2003, s. 86) „Změny obyčejného stavu vědomí lze dosáhnout pomocí mnoha technik, které lidé objevili a zdokonalili: mimo jiné senzorické a spánkové deprivace, tělesného strádání, půstu, tance, hudby, meditace a užívání psychoaktivních drog, pocházejících z rostlin i živočichů. Konzumace psychoaktivních rostlin je pravděpodobně nejstarší a nejrozšířenější z těchto technik; její počátky sahají až do doby kamenné. Proč lidská povaha neustále hledá proměnu vědomí? Důvodem může být i hledání hlubšího porozumění a interpretace našeho okolí a života samotného, jakož i hledání strategie, jak se přizpůsobit změnám v naší realitě.“ (Toro, Thomas, 2008, s. 11)

Gordon Wasson byl přesvědčen, že u zrodu náboženství stál paleolitický kult magických hub. Mocné pilíře západní civilizace, naše náboženské tradice, mají podle něj svůj původ v době, kdy naši vzdálení předkové svobodně jedli, božské, kouzelné houby. (Letcher, 2008, s. 101) „Psilocybin mohl mít vliv na náhlý vývoj vědomí a artikulovaného vyjadřování prvních lidí. Je tedy možné, že jsme se doslova projedli do vyššího vědomí. V tomto kontextu je třeba poznamenat, že nejsilnější přírodní mutageny se nacházejí v plísních a houbách. Houby a plísní napadené obiloviny zřejmě měly ve stepích podstatný vliv na vývoj celé řady zvířecích druhů včetně primátů.“ (McKenna, 1999, s. 67) Lidská řeč mohla vyvstat v momentě, kdy organizační potenciál primátů podpořily rostlinné halucinogeny. Psychedelická zkušenost nám nejprve umožnila hlubokou sebereflexi a následně nás vedla k nutnosti sdělování těchto našich myšlenek o nás samotných. Halucinogenní rostliny mohly být katalyzátory změn takřka všeho, co nás odlišuje od ostatních vyšších primátů, tj. všech mentálních funkcí, které spojujeme s člověkem. Naše západní společnost tuto teorii stěží akceptuje, protože jsme si z farmakologicky dosažené extáze udělali tabu. Podobně jako sexualitu tabuizujeme i změněné stavy vědomí, neboť je vědomě či nevědomě považujeme za spjaté s tajemstvím našeho původu, tedy s tím, odkud jsme přišli a jak jsme se stali takovými, jací jsme. Rostlinné halucinogeny, které byly zřejmě zdrojem nejstaršího náboženství, zůstávají i nadále čirým, odjakživa stejně osvěžujícím prýšticím pramenem poznání. Šamanismus je živoucí a pravdivý díky výzvě a otázce, kterou setkání s extází a vytržením, podnícenými halucinogenními rostlinami, staví před každého jednotlivce. (McKenna, 1999)

Magické a náboženské užívání halucinogenních rostlin americkými indiány představuje dle Fürsta přežití starobylých šamanských společenství starší a střední doby kamenné. Zdá se, že jejich přímým předchůdcem je zastaralá forma šamanského euroasijského muchomůrkového kultu, jenž na Sibiři přežívá dodnes. Zatímco obrovské společenské, hospodářské a náboženské přeměny, postupně téměř vymazaly extatický šamanismus a znalost omamných hub a dalších rostlin na většině euroasijského kontinentu, zcela odlišné historické a kulturní okolnosti umožnily jejich přežití a rozvoj na americkém kontinentě. (Fürst, 1996, s. 9) Všude na světě však objevili domorodci ve svém okolí rostliny, které měly nějaké zvláštní vlastnosti. Tyto byliny byly dle Gartze snad odjakživa uctívány jako posvátné

byliny, neboť byly schopné vyvolat vidiny, měly léčivé účinky a byly vždy používány s respektem ve prospěch celého kmene. Když byl poté takový národ přemožen a dostal se pod nadvládu evropských imperialistů, nikdy netrvalo dlouho, a posvátné rostliny se ocitly v nepřízni misionářů, inkvizitorů, monarchů a politiků. Evropané zcela správně a zásadně rozpoznali význam těchto posvátných rostlin pro domorodou kulturu a okamžitě v nich začali vidět zdroj, který dodával domorodému lidu sílu k protievropskému odporu. V psychoaktivních účincích neviděli Evropané skutečné účinky rostlin, nýbrž iluze, které našeptával lidem sám ďábel. (Gartz, 2008)

V období člověka pěstitele drogy získávají již rozhodně jiný význam. Podstatně se rozšířily, avšak jejich religiózní a rituální poslání ubylo na významu. Začíná se posun od naprostého souznění a soužití s přírodou, k dlouhodobému údobí využívání přírody, jejích zdrojů a jejího bohatství ve prospěch člověka. „Význam halucinogenů, jakožto katalyzátorů mystické šamanské cesty, se vytrácel.“ (Tyler, 2000, s. 407) Je zajímavé zmínit, že houbový (zřejmě muchomůrkový) čaj popíjel s ostatními i Platón při Eleuzínských obřadech ve starém Řecku (Letcher, 2008, s. 15)

Původní kultury pokládaly magické přípravky za dary od bohů a často je také jako božské uctívaly. Používali je téměř výhradně kněží nebo šamani. Tyto látky jim umožňovaly komunikovat se světem duchů a stanovit tak diagnózu nebo prognózu vývoje choroby. (Mann, 1996) Ve feudálních a industriálních kulturách však byla extatická zkušenost v organizovaném náboženství krutě potlačena. Šamanská role byla přenechána lidem na okraji společnosti, tedy bohémům, umělcům, komikům, prostitutkám, scenáristům, bavičům. (Leary, 1997)

V nedávné minulosti začali západní badatelé pro někoho překvapivě a neočekávaně brát výpovědi domorodců vážně a projevovali zájem o ‚zakázané‘ rostliny, které se touto cestou dostaly do laboratoří evropské vědy. (Gartz, 2008, s. 8) Rituály spojené se sběrem a podáváním psychoaktivních látek z rostlinných výtažků se postupně staly předmětem mnoha studií a etnobotanika i etnofarmakologie jsou dnes váženými vědeckými obory. (Mann, 1996, s. 55)

Cítím zde povinnost připomenout, že jedním z výzkumníků oneirogenů byl v meziválečných letech český cestovatel a botanik Vojtěch Frič, který i přes mnohá protivenství úřadů se stal jedním z prvních, kteří dokázali z velmi těžko přístupných míst Latinské Ameriky dopravit do Evropy ke zkoumání vzácné psychotropní kaktusy. (Frič, 1995)

I když jsem poznatky o PL využívaných při náboženských obřadech předložil jen stručně, je i tak zřejmé, že historických zkušeností je po celém světě dostatek, abychom nemuseli s využívání PL začínat bez nedostatečných poznatků.

1.9 Novodobé pokusy

V této kapitole se zmíním o některých výzkumech s PL, které ve světě proběhly nebo probíhají. Podle Tora a Thomase je sice užívání drog prastará záležitost, zato úvahy o jejich specifických účincích jsou poměrně novým jevem, jehož počátky nalezneme na začátku 18. století. (Toro, Thomas, 2008, s. 12) Nejprve soustředím názory osobností na důvody výzkumu nebo práva na výzkum; a informace o jejich vlastní poznávání pomocí PL.

Psychedelický výzkum sebe sama je psychedelickým ekvivalentem kvantové fyziky, ve kterém jsou naše představy přetvořovány. Ne každého však zajímá výzkum těchto světů. (DeKorne, 1997, s. 201) Proto je Bergeretem kladena otázka, zda existuje po stránce základního uspořádání osobnost, specifická pro toxikomanský stav, tedy osobnost, jejíž typ hlubokých duševních funkcí by bylo lze definovat zvláštním stabilním strukturálním popisem, nezávislým na popisu jiných typů afektivní struktury, např. neurotického, psychotického, depresivního, perverzního nebo psychosomatického typu. Kladná odpověď na tuto otázku by zcela odpovídala přání veřejného mínění, aby pro klid všech odborníci, uznávání nebo považování za kompetentní, jednou provždy definovali toxikomanskou osobnost, kterou by bylo možno prezentovat jako radikálně odlišnou od osobnosti takzvaně normální; tento termín samozřejmě odpovídá typu osobnosti, který by si chtěl každý osobovat ve svém jménu nebo momentálně nejvíce ceněného kolektivního ideálu. Výzkum osobnosti toxikomana se však omezuje na čistě psychologické problémy. (Bergeret, 1995, s. 23)

Teorie o masivní psychické destrukci účinky PL ve smyslu procentuální hodnoty k počtu jedinců užívajících PL komentuje Leary: „Ze všech 3000 lidí, které jsem při jejich zkušenosti s LSD osobně pozoroval, se vyskytly pouze 4 případy prodloužené psychózy - což znamená, řekněme, 2 až 3 týdny po sezení. Všichni z nich byli předtím v blázinci a byli to lidé, kteří by se nikdy nemohli věnovat nějakému stabilnějšímu vztahu. A v životě všech těchto lidí se naprosto nic nedělo. Nechali se vláčet bez domova, bez rodiny a bez kořenů, bez jakékoliv stálé, trvalé životní jistoty, do níž by se mohli vrátit. Pokud nemáte žádnou vnitřní víru a žádné místo ve vnějším světě, kam byste se mohli vrátit, je velice nebezpečné vzít si trip.“ Leary

se svými kolegy zprostředkovali ve střediscích v Harvardu, v Mexiku a v Millbrooku transcendentální zkušenosti několika tisícům osob ze všech oblastí života a úspěšnost terapií dokládá procentuálním počtem úspěchů. Na tomto seznamu se objevuje několik děkanů a rektorů náboženských fakult, univerzitních kaplanů, čelných představitelů náboženských nadací, prominentních vydavatelů náboženské literatury a mnoho věhlasných náboženských filozofů a více než 200 náboženských odborníků, z nichž jedna polovina ctí křesťanskou či židovskou víru a druhá přináleží k východním náboženstvím. Přes 75 procent těchto osob dokládá mysticko-náboženskou zkušenost. (Leary, 1997)

Mise pro výzkum všech problémů spojených s drogou, vytvořená r. 1979 při předsednictvu francouzské vlády, složená z vysokých činitelů se soudní pravomocí a lékařských, psychologických a pedagogických odborníků, uskutečnila průzkum v Paříži, mimo Paříž i v zahraničí s přispěním víceoborových týmů. V závěru „mise konstatuje, že obraz osobnosti toxikomana záleží u různých autorů na motivaci jejich výzkumů. Neudivuje tedy, že se lze setkat s velice rozporuplnými popisy osobností. Studie varuje veřejnost, která při pohledu na toxikomana cítí neúnosnou kritičnost, že pokud jde o nezdary využívání PL, jedná se o nezdary našeho typu civilizace a speciálně i ten či onen nezdar osobního rázu. (Bergeret, 1995, s. 18)

Psychiatr Oscar Janiger a psycholog William McGlothlin podali zprávu o reakcích 194 psychedelických subjektů. Celkem 73 jedinců pozřelo LSD jako součást psychoterapeutického programu a 121 bylo dobrovolníků. U těchto subjektů by se neočekávalo, že by jejich projevům dominovala náboženská zkušenost. Výsledky byly následující: zvýšený zájem o morálku, etiku: 35; zvýšený zájem o další univerzální koncepty (smysl života): 48, změna hodnotového systému: 48; LSD by se mělo používat za účelem uvědomění si sebe sama: 75; nalezení nového smyslu života: 58; vzájemného porozumění mezi lidmi: 42; zkušenost trvalého přínosu: 58. Srovnání různých experimentů umožňují další studie, při kterých se použily stejné dotazníky. Ditman i Savage byli psychiatři, ale klinické prostředí této studie mělo náboženštější charakter. Je nadbytečné zde uvádět další výsledky, omezím se jen informací, že přibližně 55 % psychedelických subjektů se zmiňuje o intenzivní a životně převratné náboženské zkušenosti, a pokud je prostředí příznivé a subjektivně duchovní, tak asi 75 % zkušeností je mysticko-náboženského rázu nebo má charakter zjevení. (Leary, 1997) Důležitost adekvátního prostředí pro

experimenty zdůrazňuje DeKorne. MUDr. John Lilly, pravděpodobně nejzkušenější experimentátor s Ketaminem, považoval posléze využití Ketaminu za příliš riskantní. Nicméně, je možné argumentovat tím, že tato jeho zdrženlivost má svou příčinu v tom, že výzkumný tým, v jehož rámci své výzkumy prováděl, postrádal zřetelně jakoukoliv šamanskou strukturu, aby zvládnul halucinogenní zkušenosti bez vážných následků. Někteří v sobě pocítili tendence k tomu chovat se jako roboti, a to až do takové míry, že se zdálo, že jejich tělo ovládly cizí síly. Jedno z hlavních témat jak vést terapeutická psychedelická sezení se váží na tvrzení, že transcendentní dimenze a entity je obývající jsou skutečné a že úspěšné využití psychedelických drog předpokládá naučit se začlenit setkání se s nimi do našeho světového názoru. Rostliny navozující sny musí být považovány za posvátné; jsou projevem božství v lidském těle a mysli. (DeKorne, 1997)

V Československu byl vedle Stanislava Grofa, Miloše Vojtěchovského a Marty Semerdžievky výzkumníkem Milan Hausner, jenž byl hlavní postavou československých experimentů s halucinogenními látkami. Hausner na psychiatrickém oddělení v Sadské uspořádal kolem tří tisíc léčebných sezení s LSD. Během nich pacienti i zdraví dobrovolníci na papír zaznamenávali své cesty do „uměle vyvolaného světa představ a přeludů.“ Výzkumy tehdy probíhaly zcela oficiálně. V letech 1954 až 1974 se jich účastnili nejen pacienti psychiatrických klinik, ale i umělci toužící dosáhnout na meze vlastní imaginace. (Válková, 2014) Výzkum pak byl předčasně zastaven z politického důvodu. Establishment za začínající normalizace účelový zákaz PL využil pro zatýkání členů undergroundu.

Protože experimentování s PL se v moderní společnosti vyskytlo jako nový prvek, chybělo tedy pro tuto činnost označení. Vyskytl se nový název „psychonautika“, což je neologismus poprvé použitý Ottem k označení lidských experimentů s psychotropními látkami. „Je odvozen od výrazu psychonaut, které jako první použil Ernst Jünger v roce 1970 v zásadním díle *Přístupy: drogy a opojení*. Jünger v této knize dokumentoval výsledky dekad průkopnického výzkumu založeného na autoexperimentech s psychotropními látkami včetně alkoholu, opia, hašiše, mekalkalinu, LSD a psilocybinu, které vedly k cestám vnitřním prostorem, který nazval „psychokosmos“. Psychonaut je podle Otta ten, kdo cestuje vesmírem mysli. Termín psychonautické stanovení bioaktivity označuje autoexperimenty s psychoaktivními drogami.“ (Toro, Thomas, 2008, s. 17) Další zajímavostí je, že

k několika psychologům nebo psychiatrům využívajících pro léčbu alkoholiků LSD patří i zakladatel nadace Alcoholics Anonymous (Anonymní alkoholici) Bill Wilson. Ten mnoha svým přátelům řekl, že LSD je přirozenou a nevyhnutelnou léčbou alkoholismu. (Leary, 1997)

Důležitými momenty v otázce novodobé historie PL jsou také konference. Myslím, že stačí zmínit pro nedostatek prostoru jen dvě, jednu právníckou a druhou vědeckou. Právnícké konference jsou shromážděními odpovědných a často významných právních myslitelů. Na právnícké konferenci v Clevelandu bylo navrženo k rozpravě a diskuzi téma – spíše návrh, podle kterého by se zcela zrušily všechny zákony zabývajícími se užíváním a zneužíváním drog. Návrh, který byl předložen k diskuzi, řadu přítomných dovedl k nutkavému uvědomění si nedostatku faktických informací o ‚válce proti drogám.‘ a uvědomění si, že tuhle válku nelze vyhrát a škody, které páchá na tom nejefektivnějším právním systému, který svět poznal, nemohou mít pravděpodobně nic jiného než katastrofální důsledky. „Všechno to legalizujte, zněl tento návrh. Skončete válku proti drogám a část peněz, které ušetříte, použijte na vzdělávání a informování veřejnosti. Řekněte veřejnosti, čím tyhle kriminalizované látky skutečně jsou, vysvětlete jim, jaký účinek mohou mít na tělo a mysl, povězte jim upřímně, jaký je skutečný rozměr tohoto problému a upozorněte je na související rizika. Pak je ale nechte, ať se sami rozhodnou, zda si budou něco s drogami začínat. (Evans, 2003, s. 9)

Význačnou vědeckou konferencí bylo sympozium v Basileji v roce 2006 k stému výročí narození Alberta Hofmanna, který syntetizoval z námelu LSD. Musím zmínit, že sympozia se Hofmann zúčastnil! Mimo jiné zajímavé příspěvky nabádal německý psychoterapeut Manuel Snoch k vytvoření státních meditačních center, kde bude podáváno LSD. Podle jeho slov „Jestli-že mluvíme o ztrátě duchovního rozměru života, potřebujeme najít možnost, jak ho lidem zpřístupnit. Kostely již tuto funkci neplní.“ (Kovalík, Třešňák, 2006)

Za současné vědce zmíním opět dva. Jedním je chemik a mykolog Joechen Gartz, který se věnuje studiu a výzkumu hub a dalších látek s psychoaktivními účinky. Gartz tvrdí, „S psychoaktivními látkami budou vždy potíže, neboť mají co do činění s mozkiem, a jsou často spojované s nejrůznějšími duševními poruchami, jako jsou psychózy. Již v 50. letech se ale prokázalo, že nejde o psychózu, ale stav bližší

úrovni meditace.“ (Gartz, 2006) Druhým odborníkem je Roland Griffiths, profesor behaviorální biologie a profesor neurověd na Univerzitě Johns Hopkins v Baltimore. Hopkins je uznávaný expert a zkušený výzkumník v oblasti behaviorální farmakologie. Účast na svém výzkumu nabídl tělesně a psychicky zdravým dobrovolníkům, kteří nikdy neužívali halucinogeny ani jiné drogy a neměli v rodinné anamnéze nikoho, kdo by se léčil se schizofrenií, jinou psychózou nebo bipolární poruchou. „Z přihlášených bylo vybráno 36 jedinců s průměrným věkem 46 let, nadprůměrným vzděláním (97 % s vyšším a vysokoškolským, 56 % získalo doktorát) a religiózním nebo duchovním zázemím. Významná jsou však data z dlouhodobého sledování: psilocybin měl za následek řadu pozitivních změn v postojích, emotivitě a chování, především pak přinesl trvalejší spirituální zážitek. Celých 67 % účastníků experimentu hodnotilo zkušenost s psilocybinem buď jako jejich nejsmyslupnější zážitek v životě vůbec, nebo jako jeden z pěti nejdůležitějších.“ (Mohr, 2014)

Nakonec představím dvě vybrané organizace, snažící se rehabilitovat PL. První je MAPS – Multidisciplinary association for psychedelic studies (Víceoborová asociace pro výzkum psychedelik), založená r. 1986, její webové stránky jsou maps.org. Zabývá se shromažďováním výsledků psychedelických výzkumů. Druhou organizací je LEAP – law enforcement against prohibition, což je mezinárodní nezisková vzdělávací organizace vytvořená z policistů, soudců, státních zástupců, probačních úředníků a dalších osob prosazujících zákon, kteří jsou ze své praxe přesvědčení, že válka proti drogám selhala a proto podporují alternativní politiku. LEAP vznikla v březnu 2002 v USA, dnes představuje 50 000 lidí po celých Spojených státech a 86 dalších zemích. (Law, 2014)

Informacemi v této kapitole chci vyjádřit, že odborná podpora pro využití PL není zanedbatelná a proto myslím, že aktivně bojovat za změnu z důvodu skepticismu se může ukázat jako nevyužití příležitosti v době, kdy ještě bojovat lze.

1.10 Na čem stavět a s jakými problémy

První otázka zní, jak vůbec přistupovat k drogám. Osobně bych zvolil nejodvážnější postoj v kontextu se společenským konsenzusem, jaký deklaruje Arnold Trebach ve své monografii *Slavná válka proti drogám: K otázce drog bychom měli přistupovat spíše jako k náboženství než jako k vědě*. (McKenna, 1999, s. 326) Předstírat totiž, že právo usilovat o štěstí v sobě nezahrnuje právo experimentovat s psychoaktivními látkami a rostlinami, znamená argumentovat účelově. Fakt tajemství bytí je právem každého člověka, a zrovna tak i právo, aby k němu každý přistupoval podle svého. Civilizovaná společnost by tento princip měla právně zastřešit. „Jedinou rozumnou cestou je tedy dekriminace drog, hromadná osvěta a šamanismus jako interdisciplinární a profesionální přístup k těmto skutečnostem.“ (McKenna, 1999, s. 300, 329) Abychom totiž mohli pochopit současnou kontroverzní situaci PL, měli bychom si uvědomit, že se můžeme dotknout důležitého společenského jevu - renesance náboženství. PL nám mohou zprostředkovat novodobou náboženskou pouť. Nutno je ale zdůraznit, že transcendentní zážitek nevytváří podaná látka. „Ta hraje pouze úlohu chemického klíče – otevírá vědomí a uvolňuje nervovou soustavu z jejího běžného chodu.“ (Psychedelie, 2000, s. 6)

Druhou otázkou může být právo podstupování rizika spojeného s užíváním. Souhlasím s vyjádřením Letcherovým: „Pokud se díky kouzelným houbám na chvíli opravdu zblázníte, může vám takové malé pobláznění prospět.“ (Letcher, 2008, s. 33) Navíc experimenty s drogami různého typu jsou u určité části současné mládeže v podstatě normou. „V naprosté většině případů se o těchto věcech rodiče nedozví a problém vlastně nikdy nenastane.“ (Presl, 1995, s. 63) Zajímavý pohled na podstatu rizika nastiňuje Leary: „Hazard s LSD spočívá v tom, že lidé by mohli po tisíce let riskovat a nahlédnout za hranice jejich myslí. Psychóza LSD je náboženským zmatkem, ontologickým zmatkem, duchovní krizí. Co je skutečné? Kdo jsem? Kam patřím? Co je skutečná úroveň energie? Mohu jít zpět? Měl bych jít zpět? Měl bych pokračovat?“ (Leary, 1997, s. 206) Na závěr odstavce snad patří optimistická prognóza, shrnující velikost rizika masivního zneužívání PL: „Věřím,

že po legalizaci drog se ukáže, že strach z epidemie návyku na kokain nebo heroin byl neopodstatněný.“ (McKenna, 1998, s. 326)

Třetí otázka je oprávněnost prvotního výzkumu PL na zvířatech, než by PL byly povoleny lidem. Jako příklad slouží tradované úmrtí slona po relativně malé dávce LSD. Já osobně takovéto pokusy se zvířaty považuji na hranici etiky. Navíc podle Alberta Hofmanna LSD působí především na vyšší a nejvyšší sféry psychiky a intelektuálních funkcí mozku. „Je tedy pochopitelné, že specifické účinky LSD mohly být určeny pouze u vyšších živočichů, ovšem přesné stanovení změn psychiky nemohlo být určeno u žádných zvířat, protože i když je možné psychické změny pozorovat, pokusné subjekty nemají možnost tyto změny vyjádřit. Z tohoto důvodu je možno u animálních subjektů rozeznat pouze relativně těžké psychické poruchy, zprostředkované výraznou změnou chování.“ (Hofmann, 1997) Ott poukázal na to, že pokusy na zvířatech se v některých oblastech výzkumu ukázaly jako neúčinné a jejich používání je i eticky pochybné. Z etického hlediska totiž Ott trvá na tom, že výzkumník musí být první, kdo novou a domněle psychoaktivní drogu užije. Zkoušky na lidech navíc musí být prováděny s dobrovolníky plně informovanými o identitě sloučeniny, její dávce a účincích. (Toro, Thomas, 2008)

Čtvrtou otázkou je pojetí experimentujícího jedince společností. Jak je vnímán nyní, je známo: narkoman, potažmo kriminálník. V čem by spočívala změna? Především uvědoměním si, že rozšíření fenoménu drog nelze považovat za přechodný stav, nýbrž se jedná o výrazné, trvalé rozšiřování, které nemůže rychle přestat vzhledem k formám současných závislostí po kvantitativní i kvalitativní stránce. „Svět toxikomana se už totiž neomezuje na určitou společenskou a kulturní třídu, ani na poměrně snadnou možnost obstarat si drogu, ani na nějaké příležitostně dojednané zvyklosti. (...) Naopak lze nyní říci, že prakticky neexistuje prostředí, v němž by nebylo závislého chování.“ (Bergeret, 1995) To se týká tedy pojetí závislosti. Závislosti jsou však entity, která nás drží na světě. Bez závislostí bychom mřeli, nedá se bez nich žít, protože na nich jsou založeny naše touhy a tím pádem i naše veškeré snažení, i kdyby se jednalo pouze o altruismus. Navíc sama touha po životě je závislostí.

Problémové je však i pojetí užívání PL z hlediska psychiatrie. Zřejmě je to tím, že psychiatři často nejsou duchovními, tento názor však ponechávám k uvážení.

Nicméně na ty, kdo měli přímé zážitky duchovních skutečností, pohlíží naše kultura obecně jako na duševně choré. Já sám jsem zaznamenal, že kolem roku 2010 jeden z českých psychiatrů varoval před spirituálními zážitky vůbec, označil je za psychotické a odrazoval od meditací všeobecně! „Psychiatri hlavního proudu nerozlišují mezi mystickými a psychotickými zážitky a považují obě kategorie za projevy duševní nemoci. V současném klimatu připadá konvenčně vzdělaným vědcům absurdní dokonce i náznak, že si duchovní zážitky zaslouží systematické a vážné zkoumání. Projev vážného zájmu o tuto oblast bývá pokládán za pochybný a poškozujícím výzkumníkovu odbornou pověst. Ve skutečnosti však nemáme žádný vědecký důkaz, že spirituální dimenze neexistuje. Popírání její existence je v podstatě metafyzickou domněnkou západní vědy založenou na nesprávné aplikaci zastaralého paradigmatu.“ (Grof, 2013, s. 149) Zavádějící je dle mého i zařazování uživatelů PL samovolně jako pacientů. Podle Goodyera pokládat užívání drog za nemoc prostě nestačí. Je důležité rozlišovat mezi zdravotními problémy, způsobenými užíváním drog, problémem závislosti a užíváním drog bez závislosti. „Závislost není nemocí v běžném smyslu slova; mimořádnou obtížnost dosažení uspokojivé definice závislosti ilustruje její dvojaký medicínský status. Musím nicméně opakovat, že je nutno rozlišovat užívání drog za přítomnosti závislosti od užívání drog bez závislosti.“ (Goodyer, 1998)

Pátou otázkou je způsob opětovného navázání psychedelické praxe k filozofii a náboženství. To je problematika, kterou musí řešit především duchovní, kteří v této metodě mohou získat nové prostory pro šíření svých duchovních a filozofických škol. Základní princip tohoto spojení vystihuje Kalweit: Psychedelický stav se vyznačuje překročením hranic ega, zhroucením dichotomie já-svět, zvýšenou vnímavostí a snížením prahu pro podněty přicházející jak z podvědomí a nadvědomí, tak z vnějšího světa. Intelektuální a psychické problémy jsou tematizovány v širším kontextu, protože dochází k větší plynulosti a flexibilitě vnímání. Vizuální imaginace, fantazie a koncentrace jsou vystupňovány, stejně jako vnímání externích procesů, objektů a lidí. Myšlení, cítění, rozlišování a i smyslové vnímání vlastní osoby a světa přináší preciznější poznání skutečnosti a objektivnější lidským vztahům. Z těchto důvodů nepůsobí drogové zkušenosti jen psychotherapeuticky, filozoficky a morálně jsou neméně důležité. Rozšíření vědomého vnímání lze tudíž považovat za nejstarší psychotherapii i za

nejradikálnější komplexní formu léčení, jakou známe. Komunikace s personifikovanými, antropomorfními komplexy vyššího Já stejně jako s archetypickými formacemi vedou k holistické zkušenosti světa, která odpovídá niterným lidským potřebám víc, než současná psychologie, která se všemi prostředky snaží o to, aby nás převedla na nejmenšího možného společného jmenovatele biopsychické kapacity. „Holističtí vědci tíhnou naopak k tomu, že mozek považují za filtrační systém, jenž uvolňuje k vědomému vnímání jen malé výřezy skutečnosti. Vycházejí z toho, že působením psychoaktivních drog se zmenší filtrační schopnost mozku a dojde k vyražení ‚bran vnímání‘, takže drogy podle nich vlastně přispívají k ‚objektivnějšímu‘ poznání světa.“ (Kalweit, 2005, s. 152)

Celosvětově nejrozšířenějším prostorem pro psychedelickou praxi je šamanismus. Pro svoji nynější popularitu a renesanci snad může být odrazovým můstkem. Šaman má prostě tu výhodu, že je podle své vůle schopen přesouvat se do různých stavů vědomí. DeKorne však zmiňuje současné úskalí takto: Šaman představuje ego, které se naučilo, jak se znovu spojit se zdrojem svého původu v prostoromysli, což je ekvivalent Jungova kolektivního nevědomí. Výsledky zkoumání stavů blízkých smrti soustavně potvrzují šamanské popisy světa představ i na základě psychedelických zkušeností. Nelze se vyhnout přesvědčení, že naše bytí obsahuje mnoho skutečností, které naše věda - tak jak je dnes definována - není schopna vysvětlit. Protože už jen ověřování tohoto tvrzení znamená porušování zákona, není možné zjistit, zda se opět nejedná jen o psychedelický mýtus. Pokud zákonné sankce brání ověřování přírodních zákonů, rozum se nutně dožaduje přehodnocení postojů, které k vydání těchto zákonů vedly. (DeKorne, 1997, s. 66, 199) Harner staví šamanismus ještě do jiné roviny. Podle něj dalším důležitým důvodem, proč nás šamanismus hluboce oslovuje, je jeho spirituální ekologie. V současné celosvětové krizi životního prostředí nabízí šamanismus něco, co většinou ve „velkých“ antropocentrických náboženstvích chybí: úctu k dalším bytostem obývajícím planetu Zemi a k planetě samotné a spirituální komunikaci s nimi. Šamanismus podle Harnera nabízí způsob, jak provádět tyto osobní experimenty, neboť se jedná o metodologii, nikoli náboženství. Mnoho lidí, kteří podle něj přistoupili k šamanismu, již provádělo své experimenty s psychedelickými drogami,

i když neformálně. Zjistili však, že se jim nedostávalo žádné nosné struktury či oboru, ve kterém by mohli své zkušenosti nějak uspořádat. (Harner, 2010)

Šestou a poslední otázkou, kterou zde kladu, je otázka, jaká může být cílová skupina pro využívání PL. Do jaké míry a pro koho regulovat možnosti psychedelických terapií musí být předmětem rozhodnutí odborníků z mnoha oborů, konkrétně psychologů, právníků, lékařů, duchovních, odborníků na etiku, případně antropologů, kteří mohou být členy či podpoří tým nebo jednotlivé psychedelické průvodce. Je však třeba zmínit, že dostatek zkušeností již nyní je a diskuze by měla mít průběh především v rovině politicko-právní. Nejvíce kontroverzní rozpravy bych předpokládal u určení minimálního věku jedince pro kontrolovaný psychedelický experiment. O to přeci jde, abychom přiznali, že mladiství experimentují a je dobré jim nabídnout při experimentech odbornou pomoc. Co říkají lidé, kteří v této oblasti mají zkušenosti? Nejprve Goodyer: „Rodičům, kteří chtějí zamezit svým dětem v tom, aby braly drogy, poradenští pracovníci vzkazují, že něco jako: Já vím, že ti nemůžu zabránit, abys bral drogy. Byl bych raději, kdybys je nebral, ale když se rozhodneš, že budeš, tak bys měl znát rizika a vědět, jak se jim vyhnout; a následná debata o těchto rizicích a jejich minimalizaci asi přinese víc užitku. Na rozdíl od „prostě řekni ne“, což předpokládá, že teenageři vůbec nechtějí zkoušet něco nového nebo riskantního anebo jsou vybaveni železnou vůlí, která jim zabrání dělat cokoli, s čím jejich rodiče nesouhlasí. Přístup minimalizace rizik má dvě opravdové výhody: bere teenagery jako jedince, kteří činí svá vlastní rozhodnutí, a bere na vědomí fakt, že drogy jsou součástí světa, do něhož se dospívající chystají vkročit. (Goodeyr, 2001, 24) To je dle mého přesvědčení zcela racionalistické hledisko.

Dalším příspěvkem může být odpověď Learyho na otázku, zda by svým dětem povolil používat LSD nebo marihuanu během psychedelických sezení: „Nemám žádných námitek, aby si rozšiřovali vědomí prostřednictvím posvátných látek v souladu s jejich duchovním růstem a blahem. Moje děti se staly na Harvardu, v Mexiku a v Millbrook svědky více psychedelických sezení, než jakýkoliv psychiatr v této zemi.“ Velmi revolučně působí jeho předpověď na využití PL ve školství. Nemyslím si ale, že pro tuto změnu by byla společnost připravena v nejbližších letech. „Obecně předpovídám, že se psychedelické drogy budou používat již poměrně brzy na všech školách jako vzdělávací pomůcky - a to nejen

drogy jako je marihuana a LSD, které dětem ukážou, jak mohou efektivně používat tělo a vlastní buněčnou výbavu, ale i nové a mnohem silnější psychochemikálie jako RNA a jiné proteiny, které opravdu brzy revolučně pozmění chápání nás samotných a našeho vzdělání.“ Na otázku, jaká kritéria by použil pro zjištění kompetencí k psychedelickým stavům, odpovídá: „Nikdo nemá právo nikomu jinému říkat, co by měl nebo neměl s touto velkolepou a poslední hranicí svobody dělat. Myslím si, že každému, kdo chce prožít psychedelickou zkušenost a je ochoten se na ni připravit a prozkoušet své vlastní problémy a neurotické tendence, by mělo být povoleno, aby tento oříšek rozlouskl.“ (Leary, 1997)

Otázku, pro koho je vhodná PL, shrnuje Tyler na příkladu hašiše. Zda může hašiš způsobit psychické a emocionální poškození? „Smrt z předávkování hašišem nebyla zatím věrohodně zaznamenána, přesto je každá droga potenciálně škodlivá. Záleží na tom, kdo a jak ji užívá. Naopak dokonce i ta nejškodlivější látka může působit příznivě. Proto kategorizace látek na tvrdé a měkké (...) je podle mého názoru zbytečná. Nutně to vede k trvalé kontrole toho, jak jsou různé drogy v módě a jakým způsobem a jakým se mění jejich užití.“ Všechny důkazy vedou k tomu, že neexistuje žádný lékařský důvod proti rozumnému užití hašiše u dospělých. (Tyler, 2000, s. 254)

Jak mnoho nezasvěcenému člověku připadají předložené závěry jako směřující napříč úzu, pak musím připomenout, že svého času i v naší zemi se říkalo, že ženám nelze poskytnout volební právo, protože by to zničilo společnost. Ještě předtím nešlo krále zbavit absolutní moci, protože by to vyústilo v chaos. A teď stojíme před zdánlivě nezpochybnitelnou konvencí, že drogy nemůžeme legalizovat, protože by se rozpadla společnost. Dnešní skutečností však je, že společnost rezignovala na výše zmíněné modely využití PL a v nejpříjemnější podobě nabízí model harm reduction. V naší kultuře nezbylo otevřenosti k léčivým možnostem psychedelických substancí. V současné době nemáme přístup k bohatým zkušenostem s terapeutickým využíváním psychedelických látek, protože byly uměle ukončeny okolo roku 1974 jejich zařazením do seznamu omamných a psychotropních látek. Pro jejich rehabilitaci se ukazuje podle McKenna jako jeden z problémů rétorická kvalita mluvy psychedelické komunity a proto se prý musí radikálně zlepšit. Pokud se tak nestane, promarní příležitost proklamovat svá práva a veškeré možnosti výzkumu psychedelické dimenze se uzavrou. „Proto jsme

nuceni neustále opakovat jedno a totéž: problém psychedelik je problém občanských svobod. Je to problém, který se dotýká nejzákladnějších lidských práv, a to práva na vyznání a práva na soukromé vědomí.“ (McKenna, 1999, s. 312) Navíc, co se dosavadního povědomí o nebezpečnosti PL traduje, můžeme podle Zábranského přirovnat k postoji britských lékařů v 19. století, kteří líčili čaj jako smrtelný jed. (Zábranský, 1997, s 84)

Argumenty odpůrců legalizace o přecházení uživatelů na stále silnější PL zpochybňuje Presl. „Při vyčerpání všech demonizujících argumentů slyšíme od zarputilých (a naivních) bojovníků protidrogové prevence, že hlavním rizikem tzv. lehkých drog, a tedy i marihuany, je to, že jsou „vstupní branou“ do světa drog tvrdých. (...) Kdyby tomu totiž tomu tak bylo a kuřáci marihuany otevírali automaticky dveře do dalších drogových světů, tak bychom se asi nestačili divit.“ (Presl, 1995, s. 34) V této kapitole jsem shrnul jednotlivé momenty drogové problematiky jako opěrné body pro argumentaci při prosazování rehabilitace PL.

1.11 Jak by měla pomoc vypadat

V této kapitole rámcově popíšeme možnou strukturu sociální pomoci těm, kteří se rozhodli vyzkoušet psychedelickou substanci. Návrh nejspíše odráží model ‚nejmenšího možného poškození‘ harm reduction. Jeden z podrobně vypracovaných návrhů již publikoval Záborský. Hlavní body jeho návrhu jsou tyto:

- vyjmout narkomany z působnosti policie (nepáchají-li ovšem delikty kriminální povahy)
- minimalizovat zdravotní a sociální rizika, plynoucí z problémového užívání drog (harm reduction, streetwork)
- dát odborníkům do ruky nástroj, který jim umožní drogově závislou subpopulaci kontaktovat, dohlížet a pozitivně na ni působit
- zbavit závislé nutnosti obstarávat si prostředky na drogy nezákonnou cestou
- zbavit policii značné části její práce, a tak uvolnit ruce pro stíhání pachatelů společensky více nebezpečné trestné činnosti
- upravit zdravotní a zákonné předpisy tak, aby bylo umožněno terapeutům ve vybrané síti zdravotnických zařízení prodávat čisté, připravené drogy.

Samotným principem tohoto návrhu je podle Záborského vyjmout z problémů závislosti na omamných jedech hnací motor – peníze. Další snížení (resp. zamezení nárůstu), lze očekávat v oblasti kriminality, která je spjata s drogovými dealery. Budou-li mít toxikomani možnost obstarat si svou návykovou látku u lékaře nebo v zákonném obchodě za přiměřenou cenu, nebudou si ji kupovat za deseti- a vícenásobek u pouličních a jiných dealerů. (Záborský, 1997, s. 36, 45)

Soc. pomoc však nesmí být nucena. „Jedinou situací, v níž je přiměřené nabízet pomoc, je žádost samotného uživatele drog. Zneužívání nevyžádané pomoci a péče odporuje základním lidským právům a navíc znásilňuje další základní principy lékařské etiky – konkrétně respekt k pacientově autonomii.“ (Goodeyr, 1998, s. 57) Tato pomoc musí být reprezentována optimálním přístupem odborníka, kterého označujeme jako ‚psychedelického průvodce.‘ Podle autorů metodické příručky Psychedelická zkušenost může být role psychedelického průvodce jednou z důležitých a inspirujících rolí ve společnosti. Je tím, kdo zprostředkuje osvícení, tím, kdo uvolňuje člověka z jeho vleklých vnitřních pout. Je přítomen okamžiku

probuzení a sdílí extatické zjevení, v němž jedinec objevuje zázrak a velkolepost božského procesu života. Spíše než hrdost je odměnou tohoto nového povolání posvátná úcta a vděk. (Psychedelie, 2000, s. 61)

Je jasné, že průvodce by sám měl mít dostatečně velkou zkušenost s PL a s vedením ostatních. Podávat psychedelika bez vlastní osobní zkušenosti je neetické a nebezpečné. Autoři Psychedelické zkušenosti upozorňují na nebezpečí strachu při terapiích. „Naše vlastní výzkumy a studium sezení vedených jinými – seriózními profesionály i různými bohémy – nás přivedlo k závěru, že příčinou téměř každé negativní LSD reakce je strach na straně průvodce, který ještě zvětšil současný strach adepta. Když průvodce jedná tak, aby chránil sám sebe, zatěžuje tím toho, komu má průvodce dělat. Průvodce musí zůstat pasivně citlivý a intuitivně uvolněný po několik hodin. To je pro většinu lidí ze Západu dost obtížný úkol. Z tohoto důvodu jsme hledali způsoby, jak docílit, aby průvodce udržoval rovnováhu stavu ostražitě odevzdanosti a byl neustále schopen reagovat na jakékoli změny. Nejschůdnější cestou k tomuto stavu je vzít nízkou dávku psychedelik zároveň s adeptem. Běžnou praxí je, že se někdo zkušený účastní zážitku a někdo vše sleduje ze země, bez psychedelické pomoci.“ (Psychedelie, 2000, s. 60) Z jaké oblasti odborností by měl průvodce vycházet, komentuje Toro s Thomasem, kteří tvrdí, že moderní výzkum na poli psychoaktivních látek nemůže být omezen na jedinou vědu, ale v zájmu co nejúplnějšího obrazu je třeba integrovat data z různých disciplín lidského vědění, s použitím interdisciplinárního přístupu. (Toro, Thomas, 2008, s. 123)

Příklady momentů, s kterými se účastníci při psychedelických terapiích mohou setkat, popisuje Presl na příkladu intoxikace LSD: bývá silným zážitkem, zcela srovnatelným s intoxikacemi jiných, přírodních halucinogenů v rámci náboženských rituálů. Prožitek může být různé kvality. Dochází k prožitkům odosobnění, k izolaci od okolí, času, barev i zvuků. Zvyšuje se fantazie. Prostor se bortí, zmenšuje či zvětšuje. Barvy lze vnímat nejen zrakem, ale i sluchem apod. Někdy je vnímán stav hlubokého ponoru, jindy může být naopak hluboce prožíváno sepětí a porozumění složitostem přírodního dění, jde o vnímané splnutí s přírodou a vesmírem. Právě tyto nesporně obohacující prožitky vedly k pokusům o terapeutické využití. Nelze říci, že by tyto negativní účinky LSD byly pravidlem, ale riziko existuje. Proto by se měly experimenty tohoto typu provádět pod

kontrolou lidí s hlubokou znalostí věci a s možností okamžité pomoci. Tak tomu vždy bylo u halucinogenů užívaných přírodními národy. (Presl, 1995)

Jaké jsou důsledky psychedelického sezení s rizikovými faktory? V takové situaci se nemůže zcela rozvinout to, co látka v psychice aktivuje. Jedním z rizikových faktorů je vliv prostředí. „Set a setting je soubor faktorů, které mají vliv na sezení s psychedelickými látkami. Tyto dva pojmy by se nejlépe daly do češtiny přeložit jako očekávání a prostředí. Nejčastěji se používají, když popisujeme rámeček interakce člověka a psychedelické látky.“ (Psychedelie, 2000, s. 142) Z hlediska setu uvádí metodická příručka Psychedelická zkušenost jako rizikové faktory nízký věk, a nejasnou nebo pouze povrchní či negativní motivaci uživatele - například: beru z nudy, nebo abych se vyrovnal spolužákům, abych dokázal, že se nebojím, atd. Jedním z dalších rizik je i neznalost látky, jejího účinku a čistoty. Z hlediska settingu jsou rozhodující faktory, zda experimentátor bere sám nebo v partě, kde všichni berou; nebo ve společenství, kde to musí zůstat utajeno – ve škole, v rodině, na ulici, neboť tato situace zahrnuje nutnost účinek látky potlačit. Dále je předmětné, zda bere v prostředí, kde převládá zmatek, konflikt, neuspořádanost, špína. Autoři zdůrazňují, že jakákoli kvalita prostředí podporující úzkost a strach, nebo připomínající nemocniční atmosféru nebo vzbuzující jakékoli negativní pocity může být na závalu. Takové prostředí spouští v psychice něco, co přináší komplikace, navíc nebezpečí směšování vnějšího a vnitřního a nemožnost oddělení vnitřního procesu a vnějších okolností je na závalu sezení.

Jak se set a setting projevil v kulturním vývoji? Podle hypotéz z doložených pramenů šlo původně o situaci, kdy interakce člověka a látky byla zarámována v pevně strukturovaném obřadu. Složení substance bylo tajemstvím a látka sama nebyla tím hlavním, co tvořilo rámeček situace, hlavním procesem byl obřad, v němž taková látka pomáhala navodit stav, s jehož pomocí bylo dosaženo hodnot, které byly sdíleny daným lidským společenstvím a které zpětně toto společenství tvořily. Tyto zkušenosti pak byly společné všem(!), byly kolektivním majetkem těch, kteří spolu žili. (Psychedelie, 2000)

Významnou úlohu hraje zpracování materiálu ze sezení, což je považováno za zásadní faktor. „Je potřebné mluvit co nejdříve po sezení s průvodci. Ihned po té je dobré udělat si poznámky. Důležité je také správné načasování. Měli bychom

uvážít, v jaké jsme životní situaci. Sezení může prohloubit poznání sebe sama, ale v nestabilní situaci může změnit mozaiku celého života. Měli bychom zvážít, zda jsme na takovou změnu připraveni. To není samo o sobě chybou, musíme jen s obtížemi, které se mohou vynořit, zacházet jako s něčím, co je v zásadě pozitivní, s čím je třeba dále pracovat.“ (Psychedelie, 2000 s. 145) Odborná pomoc je tedy někdy nezbytná a není proč se jí vyhýbat. Jedná se o péči, která by mohla být některými odborníky nabídnuta a kterou považují za přijatelnou. Jak však přesvědčit potenciálního experimentátora, že odborné průvodcovství je potřebné? Protože je zřejmé, že provázení někoho v psychedelickém sezení není činností, které by nemělo úskalí, nelze si tudíž myslet, že to zvládne každý, kdo je nám sympatický nebo komu můžeme v běžném životě důvěřovat. Je třeba sdělit, co sezení může přinést do života zúčastněných z hlediska jejich dalších vztahů a třeba argumentovat závažnějšími okolnostmi, jejichž nedodržením bychom vytvořili situaci, v níž je nebezpečí poškození skoro jisté. Důležitá je určitě informovanost, co je cílem případné sese. Podle „Psychedelické zkušenosti“ tím může být:

- vzrůst osobní moci a intelektuálního pochopení,
- vytříbení vhledu na kulturu a sebe,
- zlepšení životní situace, zrychlení studia, profesionální růst,
- zábava, senzuální a estetické potěšení,
- mezilidské přiblížení,
- transcendence, dosažení mystické jednoty.

Podle Kalweita není důležité, zda psychické jevy vykládáme neurofyziologicky, transpersonálně či spiritisticky nebo je považujeme za halucinace – jejich pozitivní existenciální působení podle něj trvá. Náboženské a spirituální zkušenosti prý představují způsob intuitivního sebezpytování. Tím, že spirituální vědomí vystavuje samo sebe situacím, které mění jeho vnitřní strukturu, poznává, byť do značné míry nevědomě, samo sebe. Transcendentální zkušenosti však mnohdy vedou k bolestem, přesto adeptovi pomohou objevit jeho novou biopsychickou konstituci a nový způsob poznávání. Nicméně bolesti je třeba zvládnout; tomuto účelu slouží přísné vzdělávání a vytrvalá cvičení – to znamená koncentrace a meditace. (Kalweit, 2005, s. 195) K těmto doplňujícím praktikám může právě průvodcovská role významně přispět a přispět tak sociálně pozitivnímu vývoji osobního rozvoje i mezilidských vztahů.

Na závěr uvedu dva příklady současné fungující psychotropní praxe, vázané k církvi nebo k náboženskému vnímání. Prvním je centrum Takiwasi – Center for the rehabilitation of drug addicts and for research of traditional medicines. Jedná se centrum pro resocializaci drogově závislých v Peru, na předměstí města Tarapoto. Takiwasi vzniklo roku 1992, původně jako pilotní projekt francouzské vlády. V současné době jde o nevládní neziskovou organizaci, propojující domorodé medicíny s moderními vědeckými přístupy. Součástí zařízení je terapeutická komunita a biochemická laboratoř. Ideově navazuje na animismus a ve svém myšlenkovém základu zahrnuje principy křesťanství. V tomto centru prodělávají narkomané několikaměsíční odvykací kúru, která je zakončena požitím posvátné psychotropní ayahuascy (čti ajavasky). (Vejrosta, 2014)

Druhým příkladem je americká domorodá církev Native American Church, v které je legální užívání posvátného psychotropního peyotlu (čti pajotu) a které je součástí jejich náboženských obřadů. Církev vznikla oficiálně v roce 1922, neboť dosavadní náboženská praxe tehdy byla nucena bojovat za legitimitu užívání peyotlu při tradičních obřadech. (Třešňák, 2008)

Z této kapitoly je zřejmé, že spojení náboženství a psychedelické zkušenosti se dosud vyskytuje i v naší moderní euroatlantické civilizaci a jsou vypracovány metodiky pro využívání PL. To potvrzuje tezi, že praktické využívání PL je v současné společnosti možné.

2. Metodická část

Hlavním cílem práce je zjistit postoj experimentátorů k PL, jakožto možnému, společensky akceptovatelnému nástroji osobnostního nebo duchovního rozvoje. Použiji analýzu dat dotazníkového šetření, ve kterých sleduji zejména vliv užívání PL na sociální vztahy uživatele, vliv na osobnostní nebo duchovní rozvoj a potřebu odborného průvodcovství při užívání PL.

2.1 Metodologie průzkumu

Výzkumná strategie

Pro dosažení výsledků jsem zvolil kvantitativní výzkumnou strategii. „Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem je popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných. Kvantitativní výzkum bývá spojován s hypoteticko-deduktivním modelem vědy, který sestává z těchto základních komponent:

1. Formálně se vyjádří určité obecné tvrzení, které má potenciál vysvětlit vztahy v reálném světě - teorie.
2. Proveďte se dedukce. Za předpokladu, že teorie platí, budeme očekávat, že nalezneme vztah mezi minimálně dvěma proměnnými X a Y - hypotéza.
3. Uvažujeme definici, co potřebujeme zjistit, abychom pozorovali X a Y - operační (operacionalizovaná) definice.
4. Provedeme pozorování - měření.
5. Provedeme závěry o platnosti hypotézy - testování hypotézy. “ (Hendl, 2005)

Výzkumná metoda

Výzkumnou metodu jsem zvolil metodou záměrného výběru na základě stanovených kritérií, výzkumným nástrojem je šetření pomocí dotazníku. Pro tento účel jsem vytvořil dotazník "Využití psychoaktivních látek". Dotazník obsahuje 12 otázek (vzor je přílohou č. 1), byl rozdán v počtu 40-ti kusů.

Kvantitativní výzkumnou strategii a metodu šetření pomocí dotazníku jsem zvolil z důvodu jednoznačnosti cílených otázek a uzavřených odpovědí; a možnosti šetření u většího počtu respondentů, než při výzkumu kvalitativní výzkumné strategie. Pro metodu záměrného výběru jsem se rozhodl pro naplnění požadovaného kritéria: provést výzkum u jedinců z běžného sociálního prostředí. Metoda záměrného výběru spočívá ve výběru respondentů podle vlastností nebo vztahu k určité skupině. Vyhledávají se jedinci, kteří splňují stanovená kritéria a jsou ochotni účastnit se šetření. (Bálek, 2008) Kritéria jsem stanovil takto:

- jedinci, kteří užili nelegální psychoaktivní látku
- jedinci, kteří nepůsobí asociálně, ani nepůsobí dojem sníženého intelektu (tyto aspekty měly splňovat požadavek na jedince z běžného sociálního prostředí, standardně začleněného do společnosti)

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor (jednotky zjišťování) tvoří 40 oslovených lidí, kteří souhlasili s účastí na šetření. Tito lidé měli zkušenosti s ilegální drogou a zjevně nevykazovali pochyby, že jsou začleněni do běžného sociálního prostředí. Protože je těžké, s ohledem na společenský postoj k tématu a současnou legislativu, vyhledat dostatečný počet respondentů, ukázala se možnost vyhledávat respondenty mezi zákazníky taxislužby jako nejjednodušší. Za pracovní směnu v taxislužbě se vystřídá ve vozidle velké množství subjektů, jsou v relativním soukromí a klidu, za jízdy mají čas a relativně i ochotu ke spolupráci.

Administrace dotazníků

Dotazníky byly postupně rozdávány zákazníkům taxislužby. Podnětem pro nabídku k účasti šetření bylo vytipování vhodného respondenta – tedy takového, který nelegální psychoaktivní látku někdy užil, na základě odhadu nebo po získání informací z navozeného rozhovoru mnou nebo mými kolegy, z kterých bylo zřejmé,

že nabídku neodsoudí - neboť se jedná o citlivé téma. Dotazníky jsem šířil mezi respondenty jednak já osobně, neboť jsem řidičem taxislužby a dále další dva kolegové, kteří byli ochotni mi se šetřením pomoci. Díky dobré odpovědnosti a angažovanosti kolegů byla návratnost dotazníků 100%. Kolegy jsem instruoval, jak je třeba dotazník vyplnit a jaké jsou okolnosti smyslu otázek. Při zadávání dotazníků byl tedy každý ze zadavatelů schopen respondentům vysvětlit případné nejasnosti.

Sběr dat

Doba sběru dat byla v lednu a únoru 2015. Lokality, v kterých proběhlo šetření, byla Praha a Benešovsko. Já jsem prováděl šetření v lokalitě Praha a okolí s počtem 10 kusů dotazníků, kolegové prováděli šetření na Benešovsku s počtem celkem 30 dotazníků.

Zpracování dat

Dotazníky byly zpracovány tříděním prvního stupně, pracoval jsem s absolutními i relativními četnostmi (dále jen a. č., r. č.). Odpovědi jsem zanesl do tabulek na PC v programu MS Word a provedl výpočet. Z kombinace jednotlivých odpovědí jsem vyzoroval určité souvislosti.

Operacionalizace

Operacionálním definováním se rozumí převedení teoretického výstupu do metodické části. Význam operacionalizace spočívá v převedení obecných pojmů na empiricky měřitelné znaky. (Hendl, 2005) Výstupem teoretické části je hypotéza, na základě které jsem definoval znaky - otázky v dotazníku.

Transformace dílčích otázek

Transformace výzkumných otázek je postup, kdy přetváříme složité teoretické koncepty na měřitelné znaky. Hlavní cíl práce byl přetransformován do otázek dotazníku. Seskupení otázek je na základě formulování výzkumných předpokladů.

Tab. č. 1: Transformace výzkumných kroků

cíl výzkumu	předpoklady	znaky
<p>Zjistit postoj experimentátorů k PL, jakožto možnému, společensky akceptovatelnému nástroji osobnostního nebo duchovního rozvoje.</p>	<p>Předpoklad č. 1: Předpokládám, že respondenti považují PL za pozitivní nástroj osobnostního a duchovního rozvoje.</p>	1) Zlepšilo vaše užití PL vaše sociální vztahy?
		2) Zhoršilo vaše užití PL vaše sociální vztahy?
		3) Hodnotí jedinci z vašeho okolí vaše užití PL jako příznivé pro vaše sociální vztahy?
		4) Hodnotí jedinci z vašeho okolí vaše užití PL jako nepříznivé pro vaše sociální vztahy?
		5) Má vaše užití PL přínosný vliv pro váš osobnostní nebo duchovní rozvoj?
		6) Má vaše užití PL nepříznivý vliv pro váš osobnostní nebo duchovní rozvoj?
	<p>Předpoklad č. 2: Předpokládám, že respondenti považují za potřebnou změnu v současné legislativě, zahrnující institucionální zabezpečení odborného průvodcovství při užívání PL.</p>	9) Lze PL využít pro osobnostní nebo duchovní rozvoj?
		10) Lze PL využít pro zlepšení sociálních vztahů?
		7) Je současný společenský postoj k užívání PL objektivní?
		8) Jsou současné právní předpisy upravující užívání, držení a výrobu PL v ČR vyhovující?
		11) Je potřebné nabízet aktivní odbornou pomoc při experimentování s PL?
		12) Je výzkum PL na dobrovolnicích etický?

Rizika zvolené výzkumné strategie z hlediska validity výzkumu

Pro respondenty mohly být otázky složité nebo dotazník příliš dlouhý, což je mohlo odrazovat od dostatečné ochoty k přemýšlení. Dále jim mohla připadat méně srozumitelná dotazníková struktura pro zdánlivou duplicitu některých otázek. Ze skutečnosti, že toto téma není ve společnosti aktuální, je pravděpodobné, že dosud o těchto otázkách většina respondentů nepřemýšlela. Proto je možné, že by odpovídali přesněji, pokud by se již předtím tématy zabývali.

Etické otázky výzkumu

Respondenti dali k účasti na výzkumu pasivní souhlas, byli informováni o průběhu a okolnostech výzkumu. Respondenti byli pouze zletilí, účast byla anonymní a informace o jejich účasti nebyla poskytnuta třetí straně. V těchto otázkách nebyl dle mého názoru rozpor s etikou. Co se týká emočního bezpečí, pro citlivost tématu byla patrna u některých respondentů nervozita. Tu výzkumníci rozptýlovali dojemem, že k cílené skupině patří. Proto neshledávám porušení etických principů.

2.2 Výzkumné předpoklady

Podle Bálka nejde v případě kvantitativního výzkumu většinou pouze o popis vlastností určitého jevu, ale o souvislosti mezi proměnnými, tedy o to, jak se jednotlivé vlastnosti vzájemně ovlivňují. Využívá dedukce jako metody, která za východisko považuje teorii nebo obecně formulovaný problém, který je překládán do jazyka hypotéz. Jde o třídění dat a statistickou verifikaci hypotéz. Cílem je zjišťování souvislostí mezi jednotlivými proměnnými.

- **proměnná** – měřená vlastnost určitého jevu
- **znak** – vyjádření vlastnosti proměnné
- **hodnota znaku** – kvantifikace vlastnosti (Bálek, 2008, s. 10)

Při třídění dat jsem použil třídění prvního stupně. Jde o rozřídění souboru respondentů podle jedné vlastnosti – proměnné. Výsledkem je informace o tom, jaké je rozložení vlastnosti v rámci výběrového souboru (kolik respondentů odpovědělo na otázku určitou kategorií odpovědi). (Bálek, 2008)

Výzkumné předpoklady

Předpoklad č. 1:

Předpokládám, že respondenti považují psychoaktivní látky za pozitivní nástroj osobnostního a duchovního rozvoje.

Tento předpoklad zahrnuje subjektivní vlivy na osobnostní nebo duchovní rozvoj, včetně absence negativních dopadů na osobní sociální vztahy experimentátorů.

Předpoklad č. 2:

Předpokládám, že respondenti považují za potřebnou změnu v současné legislativě, zahrnující institucionální zabezpečení odborného průvodcovství při užívání psychoaktivních látek.

Tento předpoklad zahrnuje možnost využívání psychedelických látek jako společensky akceptovatelného nástroje.

2.3 Popis výsledků výzkumu a dílčí shrnutí k předpokladu č. 1

Tab. č. 2: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 1, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
1	Zlepšilo vaše užití PL vaše sociální vztahy?	19	17	4	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		47,5	42,5	10	100

Na otázku, zda užití PL subjektivně zlepšilo osobní sociální vztahy respondenta, odpovědělo 19 osob kladně (47,5 %), 17 záporně (42,5), nevěděly 4 osoby (10 %).

Tab. č. 3: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 2, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
2	Zhoršilo vaše užití PL vaše sociální vztahy?	5	27	8	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		12,5	67,5	20	100

Na otázku, zda užití PL subjektivně zhoršilo osobní sociální vztahy respondenta, odpovědělo 5 osob kladně (12,5 %), 27 záporně (67,5 %), nevědělo 8 osob (20 %).

Tab. č. 4: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 3, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
3	Hodnotí jedinci z vašeho okolí vaše užití PL jako příznivé pro vaše sociální vztahy?	7	14	19	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		17,5	35	47,5	100

Na otázku, zda hodnotí okolí respondenta jeho užití PL jako příznivé pro jeho osobní sociální vztahy, odpovědělo 7 osob kladně (17,5 %), 14 záporně (35 %), nevědělo 19 osob (47,5 %).

Tab. č. 5: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 4, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
4	Hodnotí jedinci z vašeho okolí vaše užití PL jako nepříznivé pro vaše sociální vztahy?	10	15	15	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		25	37,5	37,5	100

Na otázku, zda hodnotí okolí respondenta jeho užití PL jako nepříznivé pro jeho osobní sociální vztahy, odpovědělo 10 osob kladně (25 %), 15 záporně (37,5 %), nevědělo 15 osob (37,5 %).

Tab. č. 6: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 5, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
5	Má vaše užití PL přínosný vliv pro váš osobnostní nebo duchovní rozvoj?	23	11	6	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		57,5	27,5	15	100

Na otázku, zda užití PL mělo přínosný vliv pro osobnostní nebo duchovní rozvoj respondenta, odpovědělo 23 osob kladně (57,5 %), 11 záporně (27,5 %), nevědělo 6 osob (15 %).

Tab. č. 7: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 6, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
6	Má vaše užití PL nepříznivý vliv pro váš osobnostní nebo duchovní rozvoj?	6	28	6	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		15	70	15	100

Na otázku, zda užití PL mělo nepříznivý vliv pro osobnostní nebo duchovní rozvoj respondenta, odpovědělo 6 osob kladně (15 %), 28 záporně (70 %), nevědělo 6 osob (15 %).

Tab. č. 8: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 9, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
9	Lze PL využít pro osobnostní nebo duchovní rozvoj?	29	8	3	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		72,5	20	7,5	100

Na otázku, zda lze PL využít pro osobnostní nebo duchovní rozvoj, odpovědělo 29 osob kladně (72,5 %), 8 záporně (20 %), nevěděly 3 osoby (7,5 %).

Tab. č. 9: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 10, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
10	Lze PL využít pro zlepšení sociálních vztahů?	21	9	10	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		52,5	22,5	25	100

Na otázku, zda lze PL využít pro osobnostní nebo duchovní rozvoj, odpovědělo 29 osob kladně (72,5 %), 8 záporně (20 %), nevěděly 3 osoby (7,5 %).

Vliv užívání na sociálních vztahy

Výsledné hodnoty ukazují, že výrazně převažuje počet jedinců, kteří vnímají dobrý vliv užívání na svoje vztahy k ostatním lidem. Respondenti zároveň posuzovali, jak tento vliv vnímá jejich okolí. Ukázalo se, že v této otázce není schopno rozhodnout velké procento respondentů. Může to být také tím, že okolí o jejich užívání neví. Je zajímavé, čtvrtina respondentů uvedla jako nepříznivé vnímání jejich okolí na změnu v sociálních vztazích. To však může být důsledkem i jakéhosi společenského klišé, kdy se na PL svaluje vina obecně za různá selhání uživatele.

Vliv užívání užívání duchovní na růst

Zde jasně převažuje vnímání vlivu na osobnostní nebo duchovní růst jako obohacující. Přesto je zajímavé, že 15 % respondentů uvedlo vliv jako nepříznivý. Pro zjištění důvodu by bylo nutno provést další výzkum, tentokrát kvalitativní.

Vztah mezi pozitivním vlivem na soc. vztahy a pozitivním vlivem na duchovní rozvoj

Zde tabulka ukazuje, že větší pozitivní vliv vnímají respondenti u osobnostního a duchovního rozvoje. Toto podle mne není překvapující, protože posouzení výsledku vlivu rozvoje je jednodušší, pokud se výsledek týká pouze subjektu samotného, zatím co u sociálních vztahů je ve vzájemných interakcích složitější aplikovat zkušenosti z užívání.

Vztah mezi negativním vlivem na soc. vztahy a negativním vlivem na duchovní rozvoj

Negativní dopad je v obou rovinách zhruba stejný, avšak relativně malý. Zajímavé by bylo sledovat tyto vzájemné vztahy v souvislosti na jednotlivé respondenty. Důvod pro nepříznivý vliv na rozvoj by mohl být předmětem dalšího, tentokrát kvalitativního výzkumu. I přes nízké hodnoty, by však možná bylo možné negativní vliv ještě snížit začleněním významu PL a jejich praktikování v rámci náboženských nebo psychologicko-filozofických systémů, a především využívání institutu psychedelického průvodce.

Vztah mezi zlepšením vztahů u samotných respondentů, k obecné možnosti zlepšení osobních sociálních vztahů

Je zajímavé, že více dotazovaných považuje možné využití PL pro zlepšení sociálních vztahů, než kolik jich samo zlepšení u sebe pocítilo. Rozdíl není velký, ale přesto by bylo zajímavé v kvalitativním výzkumu zjistit, proč zlepšení nedosahují, i když tuto možnost cítí.

Vztah mezi zlepšením osobnostního rozvoje u respondentů, k obecné možnosti zlepšení osobnostního rozvoje

V porovnání s předcházejícími hodnotami, měli nyní respondenti více jasno v otázce využití. Zda je využití možné, nevědělo o 2/3 méně dotazovaných, než u otázky vztahů, a o tento počet se zvýšila hodnota proměnné *ano*. Využití pro rozvoj je zřejmě jednoznačnější, než u vztahů. Důvodem může být fakt, že využití rozvoje je vnímáno zejména uživatelem, zatímco u vztahů se jedná o interakci s druhými a proto využití ve vztazích může být složitější.

2.4 Popis výsledků výzkumu a dílčí shrnutí k předpokladu č. 2

Tab. č. 10: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 7, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
7	Je současný společenský postoj k užívání PL objektivní?	9	27	4	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		22,5	67,5	10	100

Na otázku, je současný společenský postoj k užívání PL objektivní, odpovědělo 9 osob kladně (22,5 %), 27 záporně (67,5 %), nevěděly 4 osoby (10 %).

Tab. č. 11: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 8, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
8	Jsou současné právní předpisy upravující užívání, držení a výrobu PL v ČR vyhovující?	8	27	5	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		20	67,5	12,5	100

Na otázku, zda jsou současné právní předpisy upravující užívání, držení a výrobu PL v ČR vyhovující, odpovědělo 8 osob kladně (20 %), 27 záporně (67,5 %), nevědělo 5 osob (12,5 %).

Tab. č. 12: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 11, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
11	Je potřebné nabízet aktivní odbornou pomoc při experimentování s PL?	27	6	7	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		67,5	15	17,5	100

Na otázku, zda je potřebné nabízet aktivní odbornou pomoc při experimentování s PL, odpovědělo 27 osob kladně (67,5 %), 6 záporně (15 %), nevědělo 7 osob (17,5 %).

Tab. č. 13: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 12, v absolutních i relativních četnostech.

č. znaku	znak	ano	ne	neví	osob
12	Je výzkum PL na dobrovolnících etický?	18	5	17	40
		ano %	ne %	neví %	celkem %
		45	12,5	42,5	100

Na otázku, zda je výzkum PL na dobrovolnících etický, odpovědělo 18 osob kladně (45 %), 5 záporně (12,5 %), nevědělo 17 osob (42,5 %).

Téměř 2/3 respondentů považují shodně společenský postoj a právní předpisy v otázce PL za nevyhovující, což je signálem pro potřebu objektivnější osvěty a revize právních předpisů. Stejně tak 2/3 respondentů považují za potřebnou nabídku odborné průvodcovské pomoci při aplikaci PL. Tato pomoc však v současnosti není právně ukotvena.

Skoro polovina dotazovaných souhlasí, z etického hlediska, s výzkumem za účasti dobrovolníků, jako objektů výzkumu. Stejná část v této otázce nemá jasno. Otázku jsem položil proto, že jako důvod právního ukončení psychiatrických a psychologických výzkumů byl argument vysoké nebezpečnosti experimentů, a tudíž výzkum byl klasifikovaný jako neetický.

Závěr

Hlavní cíl práce, zjistit postoj experimentátorů k PL, jakožto možnému, společensky akceptovatelnému nástroji osobnostního nebo duchovního rozvoje, byl dosažen.

Předpoklad č. 1, že *respondenti považují PL za pozitivní nástroj osobnostního a duchovního rozvoje*, **byl potvrzen**. Překvapivě vysoká hodnota kladných odpovědí vybízí ke změně současného společensko-drogového klimatu.

Předpoklad č. 2, že *PL že respondenti považují za potřebnou změnu v současné legislativě, zahrnující institucionální zabezpečení odborného průvodcovství při užívání PL*, **byl potvrzen**. Za potřebnou tuto pomoc považují 2/3 respondentů. Absence této pomoci je zřejmě jedním s faktorů množství drogových problémů

Zvolená výzkumná metoda se pro tuto práci osvědčila. Pro další rozšiřující výzkumy by bylo třeba jednak výzkum aplikovat do více sfér sociálního prostředí, doplnit kvalitativním výzkumem a provést výzkum mezi odborníky z náboženského, lékařského, psychologického a antropologického prostředí, zda je možná podpora odborníků pro změnu protidrogové politiky a jejich aktivní účast při projektech a diskuzích.

Dále se k tématu alternativní protidrogové politiky navazují další otázky. Jednou z nich je otázka, jaké konkrétní psychoaktivní látky lze jako nástroj osobnostního nebo duchovního rozvoje využívat. Pro zodpovězení je nutné použít výsledky dosavadních světových výzkumů, zohlednit zkušenosti uživatelů, případně umožnit další výzkumy, a vést odborné diskuze mezi odborníky z různých oborů.

Současná prevence užívání psychoaktivních látek je založena na myšlence, že sice existence lidské civilizace je spjata s drogami, ale užívání drog je chápáno pouze jako nežádoucí. To vytváří neřešitelnou situaci, která je nejen zjevná, ale i destruktivní pro zdravý společenský vývoj. Za řešení tohoto stavu považují za nutné změnit, ve společenském konsenzu i právním aspektu, náhled na význam drog přihlédnutím k historickému statusu psychotropik, a renesancí jejich významu a

oblastí využívání. Myslím, že legislativní vytvoření institutu „psychedelického průvodce“ by byla změna nejen významná pro drogovou problematiku, ale celkově pro pozitivní směřování moderní společnosti.

Seznam použité literatury

AKTUALNE.CZ. *Dívka si pěstovala marihuanu ve stanu.* Aktuálně.cz [online]. 27.9.2012 [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/regiony/olomoucky/divka-si-pestovala-marihuanu-ve-stanu-hrozi-ji-5-let/r~i:article:758725/>

BÁLEK, Petr. *Komunitní plánování: Sociologický výzkum jako zdroj informací pro komunitní plánování.* Ústí nad Labem, 2008.. Skripta. Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem. Dostupné z: http://www.komunitniplanovani.com/dokumenty/skripta4_21.pdf

BERGERET, Jean. *Toxikomanie a osobnost.* 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, 91 s. Vědět víc. ISBN 80-718-7003-X.

DEKONTAMINACE: *Časopis pro klienty a pracovníky terénních programů a kontaktních center.* SANANIN, 1998-2014.

DEKORNE, Jim. *Psychotropní šamanismus.* Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 1997, 226 s. Garuda. ISBN 80-720-7098-3.

DOLEŽAL, Jiří X. *Jak se berou drogy.* 1. vyd. Praha: Formát, 1998. ISBN 80-861-5511-0.

EVANS, Keith. *Válka bez konce.* Vyd. 1. Překlad Jiří Krejčí. Praha: Volvox Globator, 2003, 110 s. ISBN 80-720-7508-X.

Evropská zpráva o drogách trendy a vývoj. Lisbon: EMCDDA, 2013. ISBN 978-929-1686-070.

FRIČ, Alberto Vojtěch. *O kaktusech a jejich narkotických účincích.* Praha: DharmaGaia, 1995, 71 s., il. ISBN 80-85905-08-6.

FURST, Peter. *Halucinogeny a kultura: staronový přítel člověka.* 1. vyd. Překlad Alexandr Neuman. Praha: DharmaGaia, 1996, 256 s. Nové trendy, sv. 1. ISBN 80-901-9157-6.

GARTZ, Jochen. *Šalvěj divotvorná.* [přeložil Antonín LANG]. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2008, 189 s. Muchomůrky bílé, 1. ISBN 978-807-2076-901.

GARTZ, Jochen. *Houby si mě našly.* Regenerace. 2006.

GOODYER, Paula. *Drogy na předpis. Lékařská preskripce narkotik. Vědecké podklady a praktické zkušenosti: obrazový průvodce.* 1. vyd. Plzeň: Votobia, 1998, 418 s. MEDICA. ISBN 80-719-8332-2.

GOODYER, Paula. *Drogy + teenager: obrazový průvodce*. 1. české vyd. Praha: Slovanský dům, 2001, 203 s. MEDICA. ISBN 80-864-2144-9.

GROF, Stanislav. *Dobrodružství sebeobjevování*. V českém jazyce vyd. 2., dopl. a aktualizované. Praha: Perla, 2000. ISBN 80-902-1565-3.

GROF, Stanislav. *Kosmická hra*. Vyd. v českém jazyce 2. Překlad Pavel Stránský. Praha: Práh, 2013, 317 s. ISBN 978-807-2524-181.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

HARNER, Michael. *Cesta šamana: Jak probudit svůj vnitřní potenciál*. 2010. vyd. Praha: DharmaGaia.

HOFMANN, Albert. *Albert Hofmann*. Profess Consulting s.r.o., 1997. ISBN 798-80-85235-46-9.

JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů: obrazový průvodce*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 176 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 234. ISBN 80-210-2234-5.

KALWEIT, Holger. *Svět šamanů a vnitřní vesmír*. Vyd. 1. Překlad Miloslav Korbělík. Praha: Eminent, c2005, 277 s., [8] s. barev. obr. příl. Garuda. ISBN 80-728-1189-4.

KARBAN, Pavel. *Lysohlávky málem udělaly ze spořádaného kluka vraha*. Právo [online]. s. 1, 12.3.2012 [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: Novinky.cz

KOVALÍK, Jan a TŘEŠŇÁK, Petr. *LSD – dobrá droga žije*. RESPEKT č.4, s. 15, 21. 1. 2006

LAW ENFORCEMENT AGAINST PROHIBITION. [online]. [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: <http://www.leap.estranky.cz/>

LEARY, Timothy. *Politika extáze*. Vyd. 1. V Olomouci: Votobia, 1997, 417 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 234. ISBN 80-719-8194-X.

LEARY, T., METZNER, R. ALPERT, R. *Psychedelická zkušenost*. In.: *Psychedelie: trilogie o halucinogenech*. Vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 189 s. ISBN 80-864-2597-5.

LETCHER, Andy. *Magické houbičky: kulturní historie kouzelných hub*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2008, 374 s. ISBN 978-80-7207-691-8.

MANN, John. *Jedy, drogy, léky*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996, 88 s. MEDICA - Praktické rady lékaře, Sv. 9. ISBN 80-200-0508-0.

MCKENNA, Terence. *Pravdivé Halucinace*. Praha: DharmaGaia, 1999. S. 280. ISBN 80-85905-69-8

MCKENNA, Terence. *Pokrm bohů*. Vyd. 1. V Praze: DharmaGaia, 1999, 176 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 234. ISBN 80-859-0567-1.

MOHR, Pavel, *Brány vnímání znovu (po)otevřeny*. Zdravotní medicína [online]. 3.11.2006 [cit. 2014-02-01]. <http://zdravi.e15.cz/clanek/priloha-lekarske-listy/brany-vnimani-znovu-po-otevreny-275032>

PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?*. 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995, 88 s. MEDICA - Praktické rady lékaře, Sv. 9. ISBN 80-858-0025-X.

PSYCHEDELIE: *trilogie o halucinogenech*. Vyd. 1. V Praze: Levné knihy KMa, 2000, 189 s. Muchomůrky bílé, 1. ISBN 80-864-2597-5.

ŠEJVL, J., *Kokain Prevence a léčba*. Praha: Centrum adiktologie. 2000.

TORO, Gianluca, THOMAS, Benjamin. *Drogy snění*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2008, 158 s. Muchomůrky bílé. ISBN 978-807-2076-895.

TŘEŠŇÁK, Petr. *Drogy 2.0 přicházejí: Internet radikálně proměňuje světový obchod s omamnými látkami*. RESPEKT [online]. s. 1, 15. 8. 2013 [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz>

TŘEŠŇÁK, Petr. NATIVE AMERICANS: *Hledání identity*. In: Pedagogická fakulta: Univerzita J. A. Purkyně [online]. 2008. vyd. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.pf.ujep.cz/>

TYLER, Andrew. *Drogy v ulicích: mýty, fakta, rady*. Praha: Ivo Železný, 2000, 426 s. ISBN 80-237-3606-X.

VÁLKOVÁ, Hana. *Vědci vzpomínali na experiment s LSD*. IDNES.cz [online]. 7. dubna 2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/autoexperimenty-s-lsd-v-psihiatrii-dv6-/domaci.aspx?c=A140403_122335_domaci_hv

VEJROSTA, P., *Rostliny bohů a moderní terapie*. Praha, [Přednáška], 2014-11-19.

ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Racionální protidrogová politika: uživatelé drog do rukou policie nebo lékařů?*. V Olomouci: Votobia, 1997, 119 p. ISBN 80-719-8032-3.

ZÁKON č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Seznam tabulek

- č. 1: Transformace výzkumných kroků
- č. 2: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 1
- č. 3: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 2
- č. 4: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 3
- č. 5: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 4
- č. 6: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 5
- č. 7: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 6
- č. 8: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 9
- č. 9: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 10
- č. 10: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 7
- č. 11: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 8
- č. 12: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 11
- č. 13: Odpověď respondentů na postojovou otázku č. 12

Seznam příloh

příloha č. 1: dotazník „Využití psychoaktivních látek“

dotazník Využití psychoaktivních látek

	PL = psychoaktivní látka, zde ve smyslu <i>nelegální drogy</i>	ANO	NE	NEVÍM
1	Zlepšilo vaše užití PL vaše sociální vztahy?			
2	Zhoršilo vaše užití PL vaše sociální vztahy?			
3	Hodnotí jedinci z vašeho okolí vaše užití PL jako příznivé pro vaše sociální vztahy?			
4	Hodnotí jedinci z vašeho okolí vaše užití PL jako nepříznivé pro vaše sociální vztahy?			
5	Má vaše užití PL přínosný vliv pro váš osobnostní nebo duchovní rozvoj?			
6	Má vaše užití PL nepříznivý vliv pro váš osobnostní nebo duchovní rozvoj?			
7	Je současný společenský postoj k užívání PL objektivní ?			
8	Jsou současné právní předpisy upravující užívání, držení a výrobu PL v ČR vyhovující ?			
9	Lze PL využít pro osobnostní nebo duchovní rozvoj?			
10	Lze PL využít pro zlepšení sociálních vztahů?			
11	Je potřebné nabízet aktivní odbornou pomoc při experimentování s PL?			
12	Je výzkum PL na dobrovolnicích etický ?			